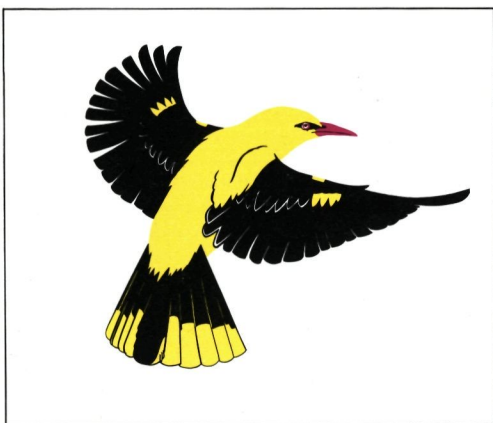

Wielewaal

TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
JULI 1992 JAARGANG 58
AFGIFTEKANTOOR 2300 TURNHOUT 1

Wielewaal

VLAAMS TIJDSCHRIFT VOOR
NATUURSTUDIE JULI 1992

L. SMETS. Kerkuilen... een anachronisme? Een pleidooi voor een eigentijdse soortbescherming	117
H. BEUSINK. De Kleine vuurvliinder: Kleine donderstenen van graslanden en heidevelden	120
T. TEMMERMAN. Natuurbeheer in de praktijk. Het zoetwatergetijdegebied Het Kijkverdriet te Steendorp. Land van het levende (?) water	122
P. HERROELEN. De Ringmus is bedreigd	124
Uit het Wetstraatje	125
Voor u gesprokkeld	128
Vijf voor twaalf	130
Verenigingsberichten	134
Activiteitenkalender	136
Van Aalscholver tot Zeis	140
H. FRANCKX. De Wielewaal in Kenia	142
Goed om te weten	150

Titelblad: Weidebeekjuffer

Foto: L. Cuylaerts

Administratie: De Wielewaal vzw

Graatakker 11 - 2300 Turnhout

Tel. 014/41 22 52 ('s maandags gesloten)

Hoofdredacteur: G. Luyts

Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout (014/41.67.45)

Lidmaatschap en abonnementen

België: 500 F. - Nederland en Luxemburg: 800 F.

KNNV-leden: 700 F. - Andere landen: 900 F.

Giro: 000-0319785-73.

Ieder lid van De Wielewaal ontvangt het tweemaandelijks
tijdschrift WIELEWAAL en het trimestriële tijdschrift
ORIOLUS.

Wielewaal-leden kunnen "Natura" ontvangen tegen een
gereduceerd tarief van fl. 27,50 per jaar.

Verantwoordelijke uitgever: G. Luyts, Turnhout

Gedrukt op chloorvrij papier

Druk: Matthys-Beccu, Turnhout

Kerkuilen... een anachronisme? Een pleidooi voor een eigentijdse soortbescherming

Ludo Smets

De belangrijkste doodsoorzaak van de Kerkuil in de Nete- en Demervallei is het verkeer. Hier bereikt de Kerkuil een hoge densiteit maar is de populatie uitermate kwetsbaar: van de 88 uilskuikens die in 1991 op hun nestplaatsen werden geringd, zijn er tot nu toe reeds 8 teruggemeld als verkeersslachtoffer. Vooral de A2-autoweg en het treinverkeer maken de meeste slachtoffers. Met lede ogen wordt de komst van de TGV afgewacht. Een autoweg die Aarschot met Mechelen zou verbinden, een plan waaraan hier in de streek door één grote, politieke partij wordt gewerkt, zou vele kleinschalige, kerkuilvriendelijke landschappen doen verdwijnen en nog meer Kerkuilen de dood in jagen.

Jammer genoeg is de schets die we van de Nete- en Demervallei opmaken dezelfde voor heel Vlaanderen. Overal worden (nog steeds) de resterende groene ruimten opgeofferd aan het verkeer, de industrie, het toerisme en de bouw. Het is frustrerend te weten dat de doorsnee Vlaming geen moer geeft om het milieu en de natuur. Het gemakkelijkste zou dan ook zijn om de armen te laten zakken en stil in een hoekje te kruipen.

Achteruitgang

Sinds de jaren '30 is de Kerkuil stelselmatig achteruitgegaan. Als hoofdoorzaak voor de globale afname wordt het verlies aan broedplaatsen al te vaak benadrukt. Om de resterende broedplaatsen veilig te stellen, werden nestbakken geplaatst waarvan de overblijvende broedkoppels een gebruik maakten, hoewel sommige de toegankelijke plaatsen op kerken en gebouwen trouw bleven.

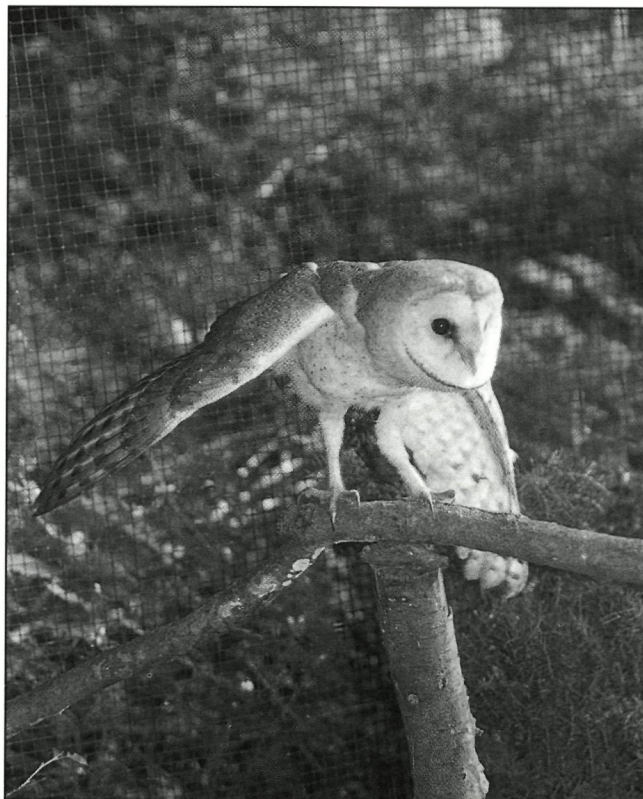
De grootte van de populatie van een vogelsoort zoals de Kerkuil wordt ook bepaald door natuurlijke invloeden. Zachte en strenge winters wisselen zich bij ons niet cyclisch af, waarbij het voor de Kerkuil moeilijk wordt tijdens sneeuwrijke winters om voedsel te vinden. Daarenboven neemt de Kerkuil bij ons zijn meest noordelijke grens van zijn wereldverspreiding in, zodat zelfs kleine klimaatschommelingen reeds een grote invloed hebben op de populatiegrootte.

Aanhoudende regenperiodes hinderen de Kerkuil bij het jagen. Vooreerst is zijn slechts licht van olie voorziene verenkleed vlug doornat en jaagt hij op het gehoor om de juiste plaats van de prooi vast te stellen. Het lawaai van de regen verhindert dit grotendeels. De angst voor de regen zit hem ook in de nestplaatskeuze: in streken met veel regenval (zoals bij ons!) komen er meer broedplaatsen voor in beschutte menselijke constructies terwijl in drogere streken (in Zuid-Europa) meer nesten in bomen en natuurlijke holten voorkomen.

Sterfte

75 % van de uitgevlogen jonge uilen sterft in de eerste vier tot zes maanden van hun zelfstandig bestaan. Zij sneuvelen vooral als verkeersslachtoffer maar ook door verdrinking, opsluiting in gebouwen, vergiftiging, honger en ziekte.

Een eerste piek wordt in de periode september-november vastgesteld bij vogels in hun eerste winter. Tijdens deze periode vallen ook de meeste verkeersslachtoffers doordat de minder ervaren vogels langs wegbermen jagen omdat het voedselaanbod door het weer en door de talrijker jagende uilen verminderd is.

Kerkuil in vogelopvangcentrum

Foto: KBVBV

Een tweede sterfteperiode situeert zich in februari-maart, vooral bij adulte vogels. Deze piek komt overeen met perioden van sneeuwbedekking en is voor mannelijke vogels een kwetsbare periode: ze staan voortdurend onder stress om voor het vrouwtje voedsel te zoeken omdat zij van dan af de op de nestplaats blijft en niet meer jaagt.

Deze twee pieken zijn normaal en vormen in een welvarende populatie geen enkel probleem. Wanneer echter bv. het jachtgebied, dat zo'n 300 hectare per koppel bedraagt, aan diverse zijden versnipperd, verkleind en omvormd wordt, komen de kwetsbare populaties prompt in de moeilijkheden.

Deze kleine, geïsoleerde populaties, zoals die van Nete en Demervallei, zijn niet in staat zichzelf in stand te houden. De komst van nieuwe vogels uit andere broedgebieden is onmisbaar om o.a. inteelt tegen te gaan. Als dit niet gebeurt, gaat de populatie achteruit.

Bescherming

A. Behoud van het kleinschalig landschap

Het wordt dus een grote uitdaging om een dam op te werpen tegen alle moeilijkheden en problemen die de kerkuilpopulaties bedreigen. Daarvoor moeten de auto-wegen en treinverbindingen niet opgebroken worden noch dienen de polen van onze economie terug naar de middeleeuwen te worden verwezen. Realistischer is wel **het behoud van het kleinschalig landschap** op alle

momenten te verdedigen. Het is in zulke landschappen dat de Kerkuil zich thuis voelt, daar is zijn habitat, daar is zijn voedsel. Elke houtwal, elk heiderelict, elke hoogstamboomgaard, elke terp, elke holle weg, elk moeras, elk gemengd bos met onderbegroeiing, elke braakliggende grond, e.d. die verdwijnt, is er één te veel.

B. Verhogen van het voedselaanbod

Een "all year in" bestaande, en voor Kerkuilen toegankelijke opslagplaats van graan en/of hooi, garandeert onze uil een voldoende aantal prooien gedurende het hele jaar. In de kritieke perioden levert de hooischuur ratten en muizen; het zijn vooral de Huismuis en de Bruine rat die hier huizen. Vroeger maakten deze twee knaagdiersoorten 58 % van het dieet van de Kerkuil uit. Het is dan ook niet te verwonderen dat eertijds op sommige boerderijen tot 10 adulte Kerkuilen gezamenlijk overwinterden.

Maar het nut van zo'n hooischuur als opslagruimte voor wintervoedsel heeft ook zijn invloed op het broedsucces van het komende seizoen.

Opslagplaatsen van graan en hooi, hooi- en houtmijten, hooischuren, hangars e.d. nemen als herbergplaats voor de prooien van de Kerkuil een belangrijke plaats in. Het moet dan ook overwogen worden om **hooi- en houtmijten te creëren, ten minste in al de bestaande natuurreservaten** teneinde het voedselaanbod te verhogen en de plaatselijke populaties de kans te geven voedsel in eigen streek te vinden. Zo zijn ze niet gedwongen om autowegenbermen op te zoeken als voedselbron.

Tekening: A. Cools

Daarenboven kan bestaand oneffen, ruw grasland begrensd worden met houtkanten die vijfjaarlijks worden gekapt om te hoge houtopslag te voorkomen. Verder kunnen sommige prooien in de winter aangetrokken worden door het scheppen van muizehaarden, door het uitstrooien van verloren graan, hooi, kaf, stro en andere landbouwprodukten in de habitats of binnen de overwinteringsplaatsen.

C. Veilig stellen van de broedplaatsen

Daar waar habitats nog aanwezig zijn maar broedmogelijkheden ontbreken, is het de taak van de kerkuilbeschermer om in nestgelegenheid te voorzien. Deze beschermingsmaatregel om nestbakken te plaatsen, loopt in Nete- en Demervallei in haar laatste fase d.w.z. de meeste broedplaatsen, biotopen en habitats van de Kerkuil zijn gekend en alleen daar waar een bekende broedplaats dreigt verloren te gaan, wordt er nog ingegrepen.

D. Invoer van nieuwe vogels in kerkuilpopulaties

De invoer van vreemde vogels kan gebeuren door het uitzetten van jonge vogels die in gevangenschap gekweekt werden of vogels uit vogelasielen die gerehabiliteerd werden. Deze introductie werd reeds met succes uitgevoerd door Johan de Jong in Nederland, Hugues Baudvin in Frankrijk en door Planckendaal in Vlaanderen.

Uit eigen ervaring weten wij dat de Nete-Demerpopulatie op een natuurlijke wijze door 'vreemde' vogels wordt aangevuld uit Noordbrabantse (Nederland) en Waalsbrabantse (België) broedgebieden. Het op zeer klein schaal 'inplanten' van gekweekte vogels of vrijlaten van asielvogels werd recent bij ons gestart. Zo is er al een geval bekend van een asielvogel die vijf jaar geleefd heeft in een streek waar hij gelost werd maar waar hij niet geboren was.

E. Rust op de broedplaatsen

Het spreekt vanzelf dat de Kerkuilen op de bestaande broedplaatsen over een totale rust moeten kunnen beschikken. Dit houdt in dat de nestplaats jaarlijks slechts één controle krijgt eventueel aangevuld met een controle in de winterperiode. Noodzakelijke bezoeken, vreemd aan het kerkuilenonderzoek, gebeuren best discreet en bij voorkeur 's nachts.

Besluit

Het mag duidelijk zijn dat het geen eenvoudige zaak is om een vogel als de Kerkuil in onze huidige hoogtechnologische samenleving te behouden. Het lijkt zelfs aan anachronisme! Zijn overleving is afhankelijk van een aantal mogelijke beschermingsmaatregelen waarvan we er enkele aangestipt hebben. Daarbij moeten we ervan uitgaan dat het behoud van de Kerkuil als 'soort' en niet als individu wordt benadrukt.

Om de bescherming van de Kerkuil optimaal te kunnen voeren werd door de Nationale Kerkuilenwerkgroep een sticker aangemaakt; hij is te koop voor 50 frank bij al onze leden of door storting op nummer: 744-3291552-44 van de Kerkuilenwerkgroep Nete- en Demervallei (vergeet dan niet 15 frank portkosten!).

Literatuur

- Bunn D.S., 1982. *The Barn Owl*. Poyser, Calton.
- de Jong J., 1985. *De Kerkuil*. Kosmos, Utrecht-Antwerpen.
- Shawyer C.R., 1989. *The Barn Owl in the British Isles, its past, present and future*. The Hawk Trust, London.
- Smets L., 1987. Kerkuilenonderzoek in de Netevallei. *Wielewaal* 53: 14-17.
- Nieuwsbulletin NVBV*, 1991 (4) nr. 3. Speciale uitgave Kerkuil.
- Smets L., 1991. *Kerkuil Tyto alba. Infoortbeschermingsplan*. Kerkuilenwerkgroep Nete- en Demervallei.

Ludo Smets, Baron E. Descampsstraat 64,
3018 Wijnmaal-Leuven

Kerkuil als verkeersslachtoffer

Dat er duidelijk wat scheelt aan het kortstondige leven van de Kerkuil ten gevolge het verkeer blijkt overduidelijk uit een aankondiging in *Limosa* 1991 (64): 135: "Vanuit vogelbeschermingsoogpunt zijn vooral de aantallen verkeersslachtoffers onder een schaarse soort als de Kerkuil schrikbarend groot. Alleen al in Zuidelijk Flevoland werden in een periode van nog geen jaar 35 exemplaren dood langs wegen gevonden. (...) Vogelbescherming roept daarom iedereen op vondsten van dode Kerkuilen die vanaf 1981 langs wegen zijn gedaan, aan ons door te geven..."

(L.S.)

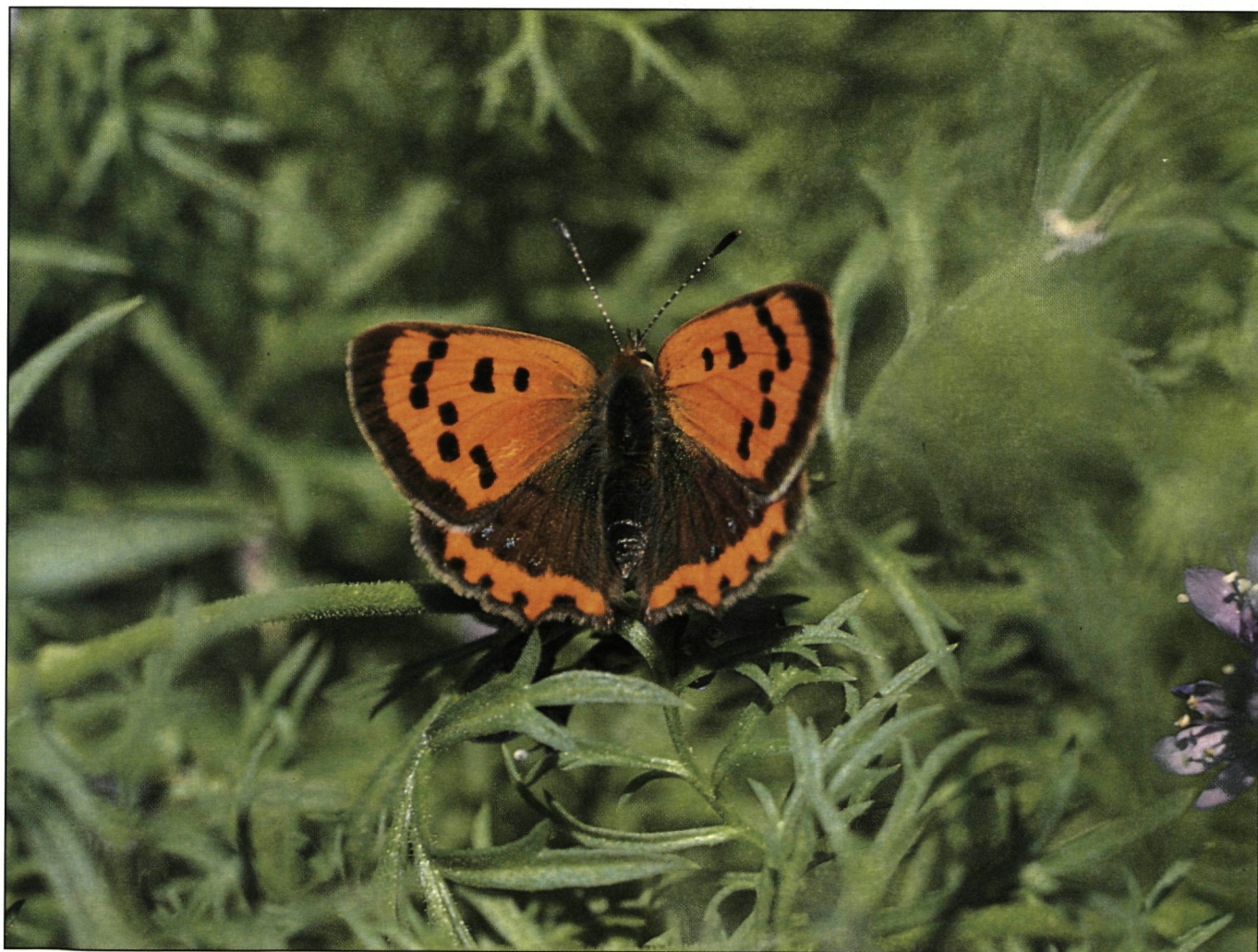
De Kleine vuurvlinder: Kleine donderstenen van graslanden en heidevelden

Hans Buesink, De Vlinderstichting

Ondanks het feit dat ze wat klein van stuk zijn vallen Kleine vuurvlinders behoorlijk op. De vlindertjes springen in het oog door hun fel oranje voorvleugels en het vurig verdedigen van territoria. Op mooie zomerse dagen flitsen de mannetjes fel achter concurrenten aan, fladderen paarlustig rond vrouwtjes of zitten zich te warmen op open zonnige plekjes.

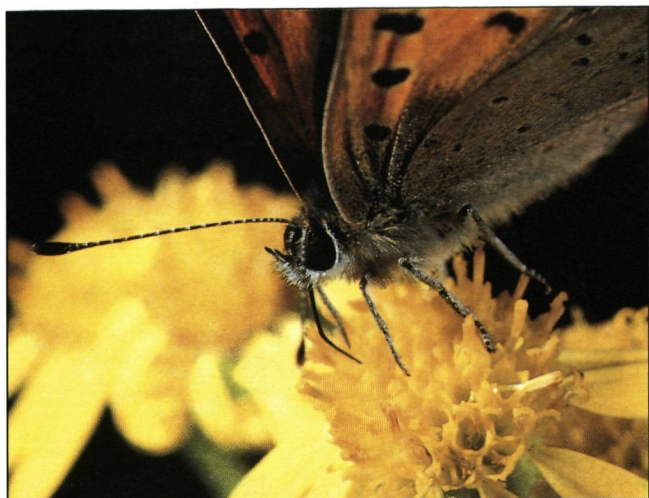
De Kleine vuurvlinder is qua leefgebied niet erg kieskeurig en de soort komt dan ook, zowel in België als in Nederland, algemeen en wijdverspreid voor. Tot de favoriete gebieden behoren vrij droge, korte grasvegetaties en heideterreinen, met name op zand- en veengronden. Daarnaast komt de Kleine vuurvlinder voor in vochtiger terreinen, in bermen, overhoekjes, tuinen en plantsoenen.

Half april verschijnt de eerste generatie Kleine vuurvlinders in meestal vrij voedselarme, schrale stukken waar in het vroege voorjaar nog weinig bloemen bloeien. Omdat de soort vrij veel nectar nodig heeft verhuizen de uit de pop gekomen vlindertjes zo snel mogelijk naar dichtbijgelegen bloemrijkere delen om daar te profiteren van de nectar van de voorjaarsbloemen. Echt talrijk zijn de vlinders in het voorjaar

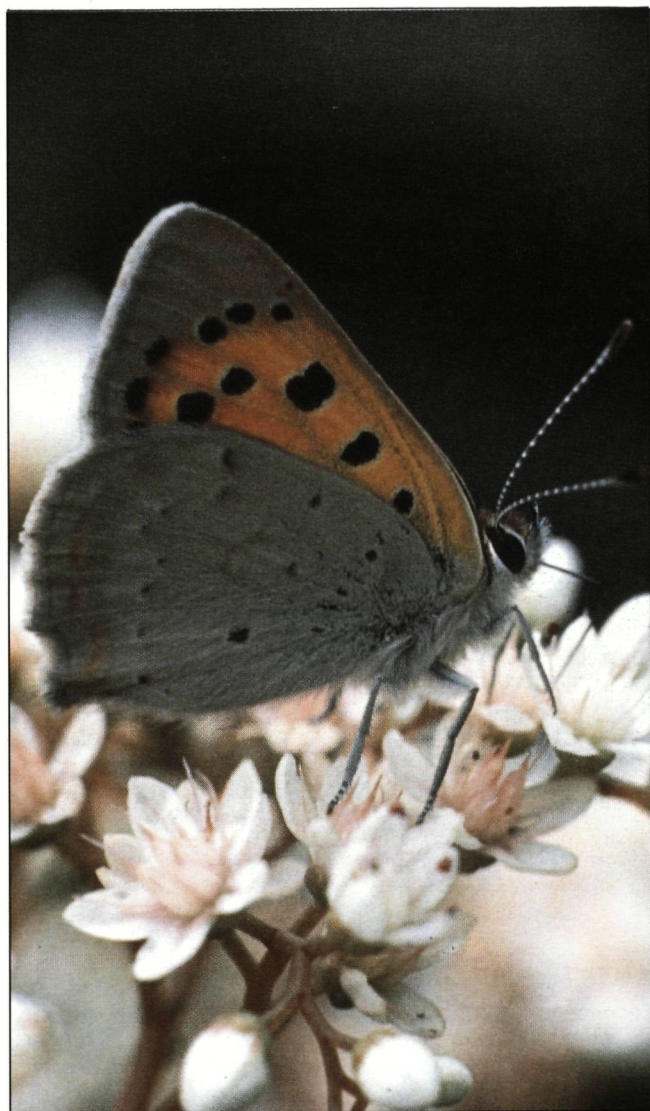
Het opvallende oranje Kleine vuurvlindertje

Foto: De Vlinderstichting

Nectarzuigende Kleine vuurvliender

Foto: Wim Rubers, De Vlinderstichting

Onderzijde Kleine vuurvliender

Foto: Kars Veling, De Vlinderstichting

niet, pas als deze eerste generatie voor nakomelingen heeft gezorgd, vanaf begin juli, nemen de aantallen toe en hoogzomer vliegen er volop Kleine vuurvinders. Soms zorgt deze tweede generatie vlinders weer voor een derde waardoor tot eind oktober Kleine vuurvinders kunnen vliegen.

De mannetjes gaan, zodra ze uit hun pop zijn gekropen, op zoek naar een territorium. Vanaf een groepje bloemen, waar ze de nodige nectar uit halen, verdedigen ze hun plekje fanatiek tegen indringers en dingen ze al baltsend naar de gunsten van passerende vrouwtjes. Bijna alle mannetjes zijn honkvast. Soms zijn ze een paar weken lang op dezelfde plek te vinden hoewel ze tijdens schermutselingen met andere mannetjes of amoureuze achtervolgingen van vrouwtjes ook wel buiten hun territorium komen. Door het felle territoriale gedrag zorgen de vlinders ervoor dat een gebied niet overbevolkt raak en krijgen ze de kans om te baltsen en te paren.

De Kleine vuurvindervrouwtjes lijken zeer sterk op de mannetjes: alleen met wat ervaring zijn vrouwtjes van mannetjes te onderscheiden door het wat grotere formaat en de minder spitse voorvleugelpunten. Verder blijkt uit het gedrag vaak of het een mannetje of een vrouwtje betreft: de vrouwtjes gedragen zich niet territoriaal maar zwerven meer rond, op zoek naar bloemrijke delen. Een uitgesproken voorkeur voor bepaalde nectarplanten heeft de soort niet: in tuinen zijn ze bijvoorbeeld te zien op Afrikaantjes of Vlinderstruiken, in bermen op Akkerdistels en op heidevelden op Struikheide. In elk geval hebben de vrouwtjes vrij veel nectar nodig, voor het aanmaken van de eitjes. Nadat die bevrucht zijn, moeten ze enkele dagen rijpen voor ze afzonderlijk afgezet worden op een waardplant. De Kleine vuurvliender legt vrijwel alleen eitjes op Schapezuring, een plantje dat groeit op vrij droge, schrale gronden. Hoewel de vlinders de plantjes nauwkeurig lijken te keuren door ze af te tasten en ze meestal vrijstaande Schapezuring kiezen, is ook wel eens waargenomen dat het eitje per ongeluk op een in de weg hangende grasspriet of muizeoorblad terecht kwam. Opvallend is dat de vrouwtjes de eitjes vaak op kleine, miezerige waardplanten leggen, waarschijnlijk omdat daar wat minder afweerstoffen tegen de rupsenvraat in zitten.

Het uit het eitje komende rupsje leeft op de onderkant van het schapezuringblad. Een deel van de rupsen die uit de eieren van de tweede generatie vlinders komt, zal zich, ingesponnen tussen bladeren van de waardplant, verpoppen tot derde generatievlinders. Een ander deel probeert als halfwasrupsje de winter door te komen. Pas het volgende voorjaar groeien zij verder en verpoppen zich tot de mooie felle vlindertjes, de voorjaarsgeneratie, om zo de levenscyclus van de Kleine vuurvliender rond te maken.

Vlinder kijken in graslanden

De Kleine vuurvliender is maar één van de soorten vlinders die u in graslanden tegen kunt komen. In het boekje "Vlinders kijken in graslanden" passeren ook andere graslandsoorten de revue. Het boekje van 32 pagina's is geïllustreerd met kleurentekeningen en te bestellen bij de Wielewaal.

"Natuurbeheer in de praktijk Het zoetwatergetijdegebied Het Kijkverdriet te Steendorp Land van het levende (?) water

Tonny Temmerman

Dit is de titel van een boek dat onlangs verscheen over de merkwaardige doch weinig gekende natuurgebieden die gesitueerd zijn tussen land en water in het aan getijde onderhevige gebied van het Scheldebekken.

Zowat 17 jaar geleden begonnen wij met een door-gedreven en tot heden volgehouden inventarisatie van de vogels welke voorkomen in de omgeving van Temse. Al heel vlug werden we geconfronteerd met de dominante rol die de Schelde ter plaatse op de avifauna uitoefent. Deze vaststelling wekte onze nieuwsgierigheid. Waarom oefent de Schelde zo'n aantrekkingskracht uit, niet alleen op vogels maar op al wat leeft?

Een en ander is waarschijnlijk mede een gevolg van het gegeven dat alle leven in het water is ontstaan. Wat in deze kwestie zeker een belangrijke rol speelt is de dynamiek die verbonden is aan de tweemaal daags herhaalde getijdebeweging. Ter hoogte van Temse zijn de tijverschillen die in het Scheldebekken optreden trouwens maximaal.

Deze getijdenbeweging zet zich door, niet alleen in de stroom zelf, maar ook in de buitendijkse gebieden zoals slikken, schorren en in de achter een overlooppdijk (dijk iets hoger dan de gemiddelde hoogte van de winterse

springtij) gelegen potpolders; buitendijkse gebieden en potpolders welke in de wijde omgeving van Temse nog vrij veel voorkomen, althans vergeleken met de rest van het zoetwatergetijdegebied. In de bedoelde streek, gesitueerd langs Rupel, Durme en de Schelde tussen beide bijrivieren, bevonden zich in 1976 nog ca. 160 van de in totaal 380 ha slikken en schorren die het zoetwatergetijdegebied van het Scheldebekken op dat tijdstip nog bezat (op 38 van de 150 km zoetwatergetijdegebieden).

Heden bevinden zich nog nauwelijks 300 van de ca. 1100 ha slikken en schorren die het stroomgebied van de Schelde nog rijk is in het zoete deel van dit stroom-bekken. De rest stroomafwaarts Kruibeke (Rupelmon-ding) gelegen zijn brakke en/of zoute slikken en schorren. De exacte grens tussen zoet en brak, brak en zout is niet altijd te bepalen. Ze verplaatst zich regelmatig onder invloed van o.a. debiet, wind, graad van vervuiling, enz.

Vroeger kwamen in de stroombekkens van Schelde, Rijn en Maas duizenden ha zoetwatergetijdegebieden voor. De Biesbosch in Nederland, eens het grootste zoetwatergetijdegebied van West-Europa, werd in 1970 door de afsluiting van het Haringvliet aan de getijde-

Monding van de Kil, deeltmakend van het Kijkverdriet te Steendorp, bij vloed.

Deze afbeelding alsook de afbeelding van de Kil bij eb geven een idee van de tijverschillen ter hoogte van het Kijkverdriet. Een verschil tussen eb en vloed van 5 meter is normaal. Tijverschillen tot 8 meter en meer werden reeds meermalen genoteerd.

Beide afbeeldingen tonen meteen aan dat het ontstaan van de zoetwaterschorren van het Scheldebekken wegens de voort-durende aanvoer van slib helemaal te wijten is aan de getijdewerking.

Monding van de Kil bij eb.

Dat de voortdurende getijdewerking een enorme invloed heeft op fauna en flora van de zoetwatergetijdegebieden behoeft verder geen betoog.

Dergelijke inhammen in de rivier zoals hier aan het Kijk-verdriet vervulden destijds, voor dat de vervuiling het leven in het Scheldewater had onmogelijk gemaakt, vaak de rol van schuiloord bij de opgroei van jonge vissen.

werking onttrokken. Heden zijn de laatste resten van deze unieke eens zo uitgebreide en nog steeds in hun voortbestaan bedreigde ecosystemen nagenoeg beperkt tot het Scheldebekken op het grondgebied van ons land.

Toen de ernst van de boven geschetste situatie tot ons doordrong, beseften we dat de zoetwaterslikken- en schorren hoogst nodig aan bescherming toe waren. Te meer daar we inmiddels ontdekten dat ze een uitgesproken belang hadden niet alleen voor de plaatselijke avifauna maar tevens voor tal van andere organismen welke niet kunnen leven zonder enerzijds de dynamiek eigen aan de tweemaal daags herhaalde getijdebeweging en anderszijds een doelgericht beheer. Bij gebrek aan gericht beheer dreigen zoetwaterschorren op te gaan in monotone wilgenvloedbossen. Weg wuivend riet, weg Dotterbloem, weg Blauwborst... weg al het moois eigen aan de zoetwatergetijdegebieden.

Een van de laatste schorren van enige omvang op het grondgebied van Temse is het Kijkverdriet. Het ligt op de Linkerscheldeoever in de deelgemeente Steendorp langs de Kil rechtover de steenbakkerij en in de uiterste oosthoek van het Schauselbroek.

Van bij het begin van onze inventarisatie-activiteiten werden we gefascineerd door de wilde ongereptheid van dit geheimzinnig stukje natuur; geheimzinnig want land nog water. Nu eens is het begaanbaar, tenminste voor zover men kan doordringen in de overvloedige en kriskras door elkaar groeiende vegetatie. Dan weer verdrinkt het binnen de kortste keren in het wassende water en is het een met de stroom.

In 1980, na 4 jaar voorbereiding en middels de oprichting van de plaatselijke milieuvereniging Ecotest vzw, starten we met actief beheer van het Kijkverdriet. Sindsdien werd heel wat weg afgelegd. Jaarlijks werd 's winters volgens plan gemaaid, gekapt, geruimd, gebrand en geplagd. 's Zomers werd aanvankelijk alleen geïnventariseerd en gestudeerd, later ook in beperkte mate beheerd. Een en ander had een pak gegevens voor gevolg. Zorgvuldig gerangschikt en verwerkt resulteerden ze in een onuitgegeven boekwerk. Boek dat elke natuurliefhebber welke nog beroerd wordt door de wilde schoonheid van onze eigen natuur met stijgende verbazing en interesse zal lezen en bekijken. Ook de ervaren reservaatbeheerder vindt in dit boek heel wat praktische tips welke van nut kunnen zijn bij het beheer van zijn reservaat.

Aangevuld met 43 kleurenfoto's, 13 kaartjes en/of tekeningen en 10 tabellen krijgt men op 144 bladzijden de geschiedenis van de zoetwatergetijdegebieden in het algemeen en van het Kijkverdriet in het bijzonder voorgeschoteld in luxe uitvoering aan de prijs van 800 F + 50 F verzendingskosten. Te bestellen via de Wielewaal of door storting van hetzelfde bedrag op rekening 979-35903445-89 van de auteur.

Nu doen, u draagt bij tot de daadwerkelijke bescherming van uw eigen leefmilieu.

*Tonny Temmerman, Conservator van het Kijkverdriet,
Negenoostraat 3, 9140 Steendorp*

Goed om te weten

FOCUS OP MILIEU

EEN FOTOWEDSTRIJD VAN DE STICHTING LEEFMILIEU/KREDIETBANK

Vakantietijd! Een ideale periode om uw milieu-indrukken op de gevoelige plaat vast te leggen! Een beekdal, een bloemrijk hooiland..., ontbossing, erosie, een sluikstort, een file,... Fixeer tijdens uw vakantie zo'n 'sprekend' of origineel milieubeeld en ding mee naar een waardevolle prijs in de fotowedstrijd 'FOCUS OP MILIEU', georganiseerd door de Stichting Leefmilieu vzw/Kredietbank.

U maakt een goede kans in september '92 bekroond te worden!

De fotowedstrijd 'FOCUS OP MILIEU' richt zich tot alle belangstellenden en heeft het 'leefmilieu' in al zijn facetten als thema.

Er worden drie categorieën onderscheiden:

- A. 'Natuur en landschap' (natuur- en landschapsfoto's)
- B. 'Milieuverloedering' (aanslagen op natuur en milieu)
- C. 'Milieubescherming en -beheer' (positieve acties ten aanzien van het milieu).

Waardevolle prijzen worden voorzien voor de beste

inzending, de beste zwart-wit foto, de beste inzending van jeugdige deelnemers (jonger dan 16 jaar) en voor de beste inzending per categorie.

Elke deelnemer mag maximaal 10 foto's inzenden (zwart/wit of kleur op glanzend papier, formaten: min. 18 x 24 en max. 30 x 40 cm). Bij de inzending dient tevens een deelnemingsformulier gevoegd, met identificatiegegevens van de inzender en informatie over de ingezonden foto's.

De inzendingen dienen **vóór 15 september 1992** toe te komen bij de Stichting Leefmilieu vzw/Kredietbank, Kipdorp 11 - 2000 Antwerpen.

De uitslag van de wedstrijd wordt bekend gemaakt op 25 september 1992 ter gelegenheid van de officiële opening van de fototentoonstelling van een selectie van het ingezonden materiaal. Deze tentoonstelling wordt gekoppeld aan de opening van het vernieuwde milieu-documentatiecentrum van de Stichting Leefmilieu.

Doe mee aan de fotowedstrijd 'FOCUS OP MILIEU' en vraag snel het wedstrijdreglement aan bij de Stichting Leefmilieu vzw/Kredietbank, Kipdorp 11 te 2000 Antwerpen (tel.: 03/231 64 48).

De Ringmus is bedreigd

Paul Herroelen

In de vogelkalender 1992 uitgegeven door het Vogeljaar, Nederland, en in ons land te koop bij het Koninklijk Belgisch Verbond voor de Bescherming van de Vogels, staan voor de eerste helft van februari drie Ringmussen afgebeeld. In de begeleidende tekst staat een korte onopvallende zin: "De laatste tijd is hun aantal, evenals van onze 'gewone' Huismus, sterk afgenomen".

Wie met een gewone Wielewaler spreekt over een mogelijke achteruitgang van de sympathieke "Boommus" krijgt als antwoord dat hij of zij dat nog niet wist of daarover nog niets heeft gelezen... De vermindering van het bestand aan Ringmussen wordt wel degelijk vermeld door Rogier De Fraine (1989) in "Vogels in Vlaanderen" en door Nef & al. (1988) in de Giervalk, later nog door Vercauteren (Oriolus 1991) voor het Waasland. In het meest recente boek van Menschaert "Zijn er nog vogels?" kan men lezen dat er in het gebied van afdeling Schelde-Leie sinds 1988 geen broedgevallen in nestkasten meer voorkomen. De broedpopulatie in Vlaanderen volgt daarmee de daling die al bezig is sinds de jaren 80 in de ons omringende landen. Vermoedelijk is de afname al langer aan de gang want in 1982 publiceerde Moritz (Vogelwelt 103) een vermindering van 43 % van de doortrekkers op Helgoland voor de periode 1960-1969. In een landbouwgebied in Nedersaksen verdween de Ringmus als broedvogel in 1985, aldus Oelke (Vogelwelt 106, 1985).

Uit Nederland zijn voor de periode 1969-1985 meer genuanceerde gegevens bekend: de Ringmus nam toe tot in 1978, daarna volgde een drastische afname, gevolgd door een herstel van korte duur. Vanaf 1982 ging het weer bergaf en een echt dieptepunt werd opgetekend in 1985 (Jonkers 1990, Rijksinst. Natuurbeheer).

In Groot-Brittannië is volgens Marchant & al. 1990 (Population trends in Brit. breeding birds) een merkelijke daling bezig sinds 1981. Ook ten zuiden van ons

land gaat het niet goed met de Ringmus. In het Groothertogdom Luxemburg verdween ze sinds het einde van de jaren '70 als broedvogel uit de nestkasten van enkele gebieden (Atlas Brutvögel Luxemburgs 1987). In Zwitserland lag het broedsucces in de periode 1962-1979 21 % lager tegenover vroeger (Wesolowski 1991, Orn. Beobachter).

Beter nieuws komt van de Canarische eilanden waar de soort voor het eerst werd vastgesteld in 1989 en er nestelde (minstens zeven koppels: Trujillo & al. 1991, Donana). Is de uitbreiding in zuidelijke richting een aanpassing aan de ongunstige levensomstandigheden in het noorden?

Als oorzaken van de achteruitgang worden genoemd de grootschalige landbouwmethoden, het gebruik van giftige sproeimiddelen, het verdwijnen van broedgelegenheden door het rooien van knotwilgen en de nadelige invloed van strenge winters.

Het heeft dus geen zin de laatste Ringmussen uit nestkasten te weren zagezegd omdat het geen insekteneters zijn zoals mezen. Wat valt er te doen als een Winterkoning of een Roodborst een mezenest overbouwt? Als men "moeite" heeft met Ringmussen waarom dan niet enkele nestkasten bijhangen met een grotere invliegopening en de ingang van de mezenkasten gebeurlijk verkleinen door een zinken of ijzeren plaatje met de gepaste opening erop aan te brengen?

P. Herroelen, Leuvense steenweg 347, 3370 Boutersem

Ringmus
Foto: A.C. Zwaga

Uit het Wetstraatje

ENKELE NIEUWIGHEDEN UIT HET RECENTE JACHTDECREET

1. Ontstaan van het jachtdecreet

De Vlaamse Raad keurde op 10 juli 1991 een voorstel van jachtdecreet goed dat op 24 juli 1991 door de Vlaamse Executieve werd bekrachtigd.

Dit decreet treedt per **1 juli 1992** in werking.

Het jachtdecreet groeide uit een initiatief van leden van de Vlaamse Raad die, bij de behandeling van het decreet m.b.t. de afgifte van jachtverloven in het Vlaamse Gewest in 1990, hadden aangedrongen op een actualisering van de jachtwet van 28 februari 1882, op een coördinatie en een vereenvoudiging van diverse bepalingen die deels in de jachtwet, deels in uitvoeringsbesluiten daarvan waren opgenomen.

Tevens werden diverse voorstellen van decreet, ingediend tijdens de lopende legislatuur, mede betrokken in de bespreking.

Het moet dan ook duidelijk worden gesteld dat het niet de bedoeling was een volledig nieuw decreet te schrijven. Na een uitgebreide bespreking legde een werkgroep van de Commissie voor Leefmilieu en Natuurbehoud van de Vlaamse Raad een voorstel van jachtdecreet neer, dat dan door de volledige Commissie werd besproken en geamendeerd en dat ten slotte door de Vlaamse Raad zonder wijzigingen werd goedgekeurd.

De Vlaamse Executieve besliste zich te gedragen naar de wijsheid van de Vlaamse Raad.

De hoeksteen van de jachtwetgeving in België, en ook in Vlaanderen, is art. 715 van het Burgerlijk Wetboek, dat stelt dat het **recht** tot jagen en het vissen zal geregeld worden door bijzondere wetten.

In tegenstelling tot met wat bij onze Noorderburen het geval is, is de beoefening van de jacht in België een recht waarop alle Belgen zich kunnen beroepen voor zover zij voldoen aan de bijzondere regelen die de wetgever moet stellen voor de uitoefening van dit recht.

Deze bijzondere regelen vormen de jachtwet van 1882 die tot op heden, en mede dank zij de talrijke bijwerkingen die zij onderging, nog altijd de grondslag vormt van de jachtreglementering.

De verwerking van diverse internationale teksten in de jachtwetgeving zowel in Vlaanderen als in Wallonië, gaf aanleiding tot een kluwen van wetten, koninklijke en ministeriële besluiten en besluiten van de Executieven. Stilaan groeide het besef dat een stroomlijning van de jachtwetgeving en een vereenvoudiging van de teksten een dwingende noodzaak was.

Daarbij werd uitgegaan van het feit dat de jacht, zoals dit ook in diverse internationale overeenkomsten tot uiting komt, moest gesteld worden in het ruimere kader van het natuurbehoud.

Fundamenteel gaat deze reglementering uit van drie basisoverwegingen:

- ☐ de jacht is een historisch feit in West-Europa en heeft als dusdanig bestaansrecht;
- ☐ de jacht is, biologisch bekeken, aanvaardbaar zolang zij het evenwicht in de bejaagde populaties niet

verstoort of zij deze populaties alleen maar terugbrengt tot een voor onze samenleving aanvaardbaar peil;

- ☐ de jacht is maatschappelijk aanvaardbaar zolang zij rekening houdt met de rechten en de plichten van elke burger. Het recht van een jager houdt op daar waar het recht van zijn buurjager, van de landbouwer of van de natuurbeschermmer begint.

Uit deze drie basisprincipes volgt dat het recht tot jagen geen statisch recht is, maar een recht dat zich moet kunnen aanpassen aan de evolutie van onze maatschappij en van de bejaagde wildpopulaties.

Het verstandig gebruik van de wildsoorten en hun leefgebied, doelstelling die in art. 2 van het jachtdecreet wordt geformuleerd, zal dan ook impliceren dat de belangen van de drie sectoren die bij de jacht betrokken zijn, nl.:

- ☐ de jagers;
- ☐ de landbouwers;
- ☐ het natuurbehoud

op redelijke en evenwichtige wijze worden gevrijwaard.

Tijdens de bespreking in de Vlaamse Raad op 10 juli 1991, heeft de verslaggever van het decreet duidelijk gesteld dat **"De nieuwe mentaliteit (inzake jacht) wordt door het decreet gestimuleerd. Het promoveert de werkelijke jacht. De jacht wordt omgeschapen naar een beheersjacht"**.

2. Enkele verschillen tussen de oude jachtwet en het nieuwe jachtdecreet

Vooraf kan worden vermeld dat, door een indeling in hoofdstukken, het gebruik van het voorgestelde jachtdecreet vergemakkelijkt. Ook worden een aantal artikelen van de jachtwet van 1882, die betrekking hebben op het opsporen en vervolgen van misbruiken *niet* opgeheven, daar de gewesten daartoe niet de grondwettelijke bevoegdheid bezitten.

a. Definitie van het begrip "jagen"

Voor het eerst wordt een definitie gegeven van het begrip *"jacht"*

Aan die definitie wordt als doelstelling van het jachtdecreet de noodzaak gekoppeld om de jacht zo te regelen dat een *verstandig gebruik* van het wild en van zijn leefgebieden wordt bekomen.

De draagwijdte van het begrip "verstandig gebruik" varieert met de doelstellingen van de persoon die dit concept gebruikt. Zij is niet dezelfde voor de jagers als voor de natuurbeschermmer of de landbouwer. Denken we inderdaad aan de avondjacht op eenden.

Voor de jager is het schieten van Wilde eenden bij valavond een normale oogstactiviteit, voor de natuur-

beschermers is dit een handeling waaraan een groot risico voor het behoud van de bepaalde eendesoorten. Zuiver juridisch bekeken krijgt de rechter de taak toebedeeld om bij betwisting te oordelen aan de hand der feiten.

b. De wildsoorten

De inhoud van de wildcategorieën, die zelf worden behouden, verschilt niet merkbaar van de inhoud van de categorieën in de wet van 1882.

Bij het klein wild verdwijnen de Houtsnip en het Schotse sneeuwhoen en bij het overige wild de Eekhoorn, de Wilde kat en de Das conform de Benelux-beschikking van 1990.

Kraaiachtigen en meeuwen blijven onder de reglementering op vogelbescherming vallen, maar Vossen en de kleine marterachtigen worden als wild behouden.

c. Opening en sluiting van de jacht

Nieuw is het feit dat de jacht *niet meer jaarlijks* moet worden geopend en gesloten, maar dat een openingsbesluit voor ten hoogste *vijf jaar* kan gelden.

Wel moeten de besluiten vanaf het van kracht worden van het decreet tenminste 30 dagen vooraf in het Staatsblad worden gepubliceerd.

d. Adviezen

Belangrijk is ook dat in een aantal gevallen verplichte adviezen van diverse Hoge Raden (Vlaamse Hoge Jachtraad, Vlaamse Hoge Raad voor Natuurbehoud, Vlaamse Hoge Kamer van de Nationale Landbouwrade) worden opgelegd, o.m. bij:

- ☐ het vaststellen van de opening en de sluiting van de jacht;
- ☐ de regelingen voor het gebruik van projectielen, tuigen,... voor de jacht.

e. Wildbeheer

1) Afschotplan

Voor het *jagen op grofwild* wordt het bezit van een afschotplan, conform de thans geldende voorschriften van de Vlaamse Executieve, *verplicht* gesteld in het decreet.

Voor andere wildsoorten *kan* de Executieve regulerend optreden.

Een afschotplan kan worden opgesteld voor een jachtterrein of voor een wildbeheerseenheid.

Het schieten van wild in het raam van een goedgekeurd afschotplan kan tot 1 uur na zonsondergang en vanaf 1 uur vóór zonsopgang gebeuren, mits akkoord van de Vlaamse Executieve.

Eekhoorn

Foto: A.C. Zwaga

2) *Wildbeheerseenheden* (W.B.E.)

Een wildbeheerseenheid (= W.B.E.) is een samenwerkingsverband tussen jachthouders binnen een *ruimtelijk begreemd gebied* dat *meerdere jachtvelden* omvat en waarin een *planmatig wildbeheer* wordt gevoerd, gericht op het handhaven of ontwikkelen van een goede wildstand *met inachtneming van de belangen van derden*. Deze omschrijving komt niet voor in het decreet.

Wel kan de *vrijwillige* samenlegging van afzonderlijke jachtterreinen tot grotere beheerseenheden door de Vlaamse Executieve worden geregeld t.b.v. het wildbeheer en het natuurbehoud, waarbij een subsidie kan worden toegekend.

Aan regelmatig ingestelde wildbeheerseenheden wordt, bij herverpachting van gronden, een voorkeurrecht toegekend, na de individuele zittende pachter, mits een hoger bod van 10 %.

3) Geen afwijking van de algemene regelen wordt nog geduld voor de zg. "*omheinde terreinen*".

4) *Nachtelijke jacht op eenden*

Deze kan alleen door de Vlaamse Executieve worden toegestaan tot één uur na zonsondergang en vanaf één uur voor zonsopgang buiten de op grond van bepaalde internationale verdragen aangewezen gebieden (vogelrichtlijngebieden bv.).

f. Het jachtrecht

1) Aan de band tussen *grondeigendom en bezit van het jachtrecht* wordt niet geraakt, noch aan de verplichting een plan van het jachtterrein neer te leggen op de wijze zoals dit tot nu toe het geval was.

2) *Oppervlakte der jachtterreinen*

Belangrijke nieuwigheid: de minimale oppervlakte der jachtterreinen wordt op 40 ha gebracht.

Deze bepaling wordt echter pas volledig van kracht vanaf 1 juli 1995 t.o.v. de jagers die thans slechts tenminste 25 ha jachtterrein bezitten (= overgangsperiode van 3 jaar).

De overige bepalingen m.b.t. de afmetingen der jachtterreinen worden behouden.

3) *Verhuring van het jachtrecht op gronden van openbare besturen*

Op de gronden van openbare besturen moet de verhuring van het jachtrecht openbaar gebeuren (dus niet alleen een openbare verhuring van de staatsgronden, zoals dit tot nu toe het geval was).

Aan de zittende jager zowel als aan een beheerseenheid, die aan een aanbesteding van het jachtrecht op gronden van openbare besturen deelnamen wordt een recht van voorkeur voor het toekennen van het jachtrecht toegestaan zo zij een bod doen dat tenminste een stuk hoger ligt dan het hoogste bod op de openbare verpachting.

4) *Toekenning van jachtrechten op particuliere gronden aan andere personen*

Hier voert het jachtdecreet een fundamenteel verschil in met de jachtwet.

De eigenaar van de grond of zijn rechthebbende moet thans *uitdrukkelijk* toestemming geven.

g. Jachtverloven en -vergunningen

Hieraan wordt weinig gewijzigd. Alleen worden de jachtvergunningen uitgereikt voor *vijf vooraf bepaalde dagen*, die niet noodzakelijk opeenvolgend zijn.

Duidelijk wordt echter gesteld dat de verloven en vergunningen alleen voor *de jacht met het geweer* gelden, niet voor de valkerij, de jacht met Fret en buidel, enz...

h. Uitzetten van wild

Tot aan de opening van de jacht in 1996 blijft de huidige regeling voor het uitzetten van wild van kracht (tenminste 30 dagen vóór de opening van de jacht uitzetten). *Vanaf de opening in 1996 is het uitzetten verboden*, behoudens machtiging van de Executieve in het belang van het *behoud van een bepaalde wildsoort* de Hoge Raden bevoegd voor jacht, natuurbehoud en landbouw gehoord.

Wilde konijnen en Vossen mogen echter *nooit* worden uitgezet.

i. Het toezicht

1) *Bewaking van de jacht*

De enige nieuwigheid is het feit dat de privé-jachtwachters, op hun terreinen en mits bepaalde formaliteiten vervuld worden, zich mogen laten bijstaan door één of twee wachters van naburige gebieden. De jachthouder moet er echter de wachters begeleiden. Duidelijk wordt gesteld dat de bedoelde wachter moet aangesteld zijn conform het Veldwetboek of het Bosdecreet.

2) *Vogelbescherming*

Niets wordt gewijzigd aan de macht toegekend aan de Vlaamse Executieve inzake vogelbescherming, inclusief de toepassing van een aantal internationale verdragen. Wel worden de straffen voor inbreuken op de reglementering op de vogelbescherming verzwaaard (*correctionele straffen*).

3) *Algemene strafbepalingen*

Deze worden overgenomen uit de jachtwet van 1882 voor zover de terzake geldende bepalingen niet bij wet moeten worden gewijzigd. In dit laatste geval blijven de bepalingen van de jachtwet van 1882 behouden.

4) *Uitvoeringsbepalingen*

De bestaande uitvoeringsbepalingen van de jachtwet van 1882 die niet in strijd zijn met de bepalingen van het jachtdecreet worden behouden totdat de V.E. deze wijzigt.

S. Tys, Beekstraat 16, 2800 Mechelen

Voor u gesprokkeld

Bronnen: *British Birds* 85/3, *Der Ornithologischer Beobachter* 88/3, *Limburgse Vogels* 3/1, *Ringling & Migration* 12/3

— De her-invoering van Ooievaars in Zwitserland waarbij in 1955, 1959, 1960 en 1961, 288 nestjongen uit Algerije in Zwitserland werden ingevoerd en op kunstmatige wijze werden opgevoed, mag als mislukt worden beschouwd. Van de jongen vogels keerden slechts 4 % terug naar Zwitserland. Daarna heeft er zich een populatie gevormd van autochtone vogels, project-ooievaars en de Algerijnse rest-populatie. Deze populatie is in de jaren 90 in gevaar doordat het broedsucces terugloopt wegens de verslechterde voedselomstandigheden in het broedgebied en de verslechterde situatie in het overwinteringsgebied als gevolg van de overbeweiding, massale vergiftiging van sprinkhanen en de jachtdruk. Daarenboven is de aanvaring met hoogspanningsleidingen nu al in Europa doodsoorzaak nummer één.

— In 1989 werden er drie, in 1990 vier en in 1991 minstens drie nieuwe vogelsoorten in de wereld beschreven. Alle vogels zijn neotropisch en werden in Midden- en Zuid-Amerika ontdekt.

— Dank zij het Brits Ringwerk weten we al heel wat over respectabele leeftijden die vogels kunnen bereiken. Hier volgen nog een paar oudjes: Noordse stormvogel 26 jaar en 11 maanden, Bergeend 20 jaar en 1 maand, Eider 27 jaar en 3 maanden, Krombekstrandloper 12 jaar en 11 maanden, Grote jager 24 jaar en 3 maanden, Groene specht 15 jaar, Roodborst 8 jaar en 6 maanden, Fitis 9 jaar en 10 maanden en Koolmees 13 jaar en 11 maanden.

— Britse ringers zijn ook kampioenen in het ringen van watervogels en steltlopers. Elk jaar kunnen zij gegevens voorleggen waarvan ons de essentie ontgaat zoals bv. een Stormvogeltje geringd op 12 juni 1990 als adulte vogel in de Algarve, Portugal en op 25 juli 1990 levend gecontroleerd op Fair Isle, 2540 km Noordoost én een Mandarijneend geringd op 18 maart 1986 als mannetje in Berkshire en op 17 april 1988 gedood in Pskov, Rusland, 2038 km Oost-Noordoost. Even "kras" is de volgende terugmelding van een Tortel: in het nest geringd op 30 juli 1987 in Hampshire en op 24 augustus 1988 gedood in Nikolayev, Oekraïne, 2451 km Oost.

— In het najaar 1990 kende West-Europa een belangrijke invasie van Pestvogels. In Groot-Brittannië werden de gevangen vogels niet alleen geringd maar ook gekleurdd zodat ze ook konden herkend worden zonder dat ze eerst moesten gevangen worden. Dit leidde tot een honderdtal "sightings": meldingen op basis van gekleurdd vogels.

— Een visverbod in de Spaanse provincies Tarragona en Castellon in mei-juni 1991, heeft een felle achteruitgang teweeg gebracht in de populatie Audouinsmeeuwen: deze leven van visoverschotten van de visindustrie die nu niet voorradig waren.

— Sperwers zijn soms jarenlang trouw aan eenzelfde slaappleats. Zo is er één in een Nederlandse berkenaanplant al meer dan zestig jaar in gebruik. Merk-

waardig is verder dat deze slaappleats regelmatig door meer dan één individu wordt bezocht.

— Een Griel werd waargenomen toen hij een voedselzoekende Kneu doodde en opat. Het normale voedsel van een Griel omvat ongewervelden, kleine gewervelden, vogeleieren maar er wordt nergens een geval beschreven waar levende vogels worden gevangen.

— Een brand waarbij ca. 200 ha verwoest werd in de Grote Peel (Nederlands Limburg) op 24 mei 1991 heeft geen dramatische gevolgen gehad voor de broedvogels. Gingen achteruit: Roodborsttapuit, Rietgors, Boompieper en Grasmus. Van de volgende soorten bleven vrijwel alle territoria na de brand nog bezet: Wintertaling, Krakeend, Meerkoet, Waterhoen, Dodaars, Waterral, Blauwborst, Wulp, Graspieper en Geelgors.

— Doordat de schoorsteen van boven met gaas was dichtgemaakt, was een Bosuil genoodzaakt zijn broedplaats als volgt te bereiken: hij kwam via één van de gaten in de schuur het gebouw binnen, moest over een muur van ca. 2,5 meter hoog naar een andere ruimte vliegen om vervolgens via een raam met een kapotte ruit het woongedeelte van de boerderij binnen te komen. In het woongedeelte kwam de uil eerst in een berghok waarna hij door een deur naar het trapgat vloog en vervolgens over de trap naar de bovenverdieping. Op de bovenverdieping bevond zich een luik in het plafond dat toegang tot de zolder verschaft. Door dit luik vloog de uil naar de zolder (kunt u het nog volgen?). Op de zolder was een schoorsteen te zien die vanuit de keuken door de bovenverdieping en zolder naar buiten liep. In deze schoorsteen bevond zich op ongeveer twee meter boven de zoldervloer een gat van ongeveer 15 x 15 cm: daar dook de uil binnen om zijn nest te bereiken dat onderaan in de schoorsteen gelegen was. De Bosuil moest dus niet alleen een moeilijk vliegparcours afleggen maar ook iedere keer weer een flinke klauterpartij ondernemen door de schoorsteen van de zolder naar beneden en vice versa. Vooral het mannetje moet dus tijdens het broedseizoen, vooral 's nachts, de klauterpartij van zes à zeven meter hebben afgelegd om het vrouwtje tijdens het bebroeden van de eieren, en later ook de uilskuikens van voedsel te voorzien.

— Greenpeace België publiceerde zijn realisaties in 1991:

- tijdens de Golfoorlog verzet tegen de nucleaire dreiging en de inzet van chemische of biologische wapens; eveneens aanklacht van de milieuschade;
- actie tegen verbrandingsovens, in het bijzonder die van Schelle en Brussel;
- actie tegen het autoverkeer en voor het openbaar vervoer;
- actie tegen het gebruik van kernenergie en tegen kernwapens;
- wereldwijd verbod van de beruchte drijfnetten bij de visvangst;
- lobbying voor milieuvriendelijk papier;
- persconferentie over de export van pesticiden naar de 3e Wereldlanden.

— Aan het grootste nationale park in Frankrijk, het Nationale Park van de Ecrins, is het Natuurdiploma van de Raad van Europa toegekend. Het park strekt zich uit over 61 gemeenten in de departementen van de Isère en de Hoge Alpen. Het centrale deel van het park is praktisch onbewoond en beslaat 91740 ha. Het park is gelegen op een hoogte tussen 800 en 4102 m; de verscheidenheid aan flora- en faunasoorten en aan landschapstypen is uitzonderlijk.

— De afgelopen zomer heeft voor de eerste keer sinds meer dan vijf jaar een Onechte karetschildpad eieren gelegd op het strand van Lampedusa op het eiland Pelagië bij Sicilië. Hieruit zijn 68 schildpadjes voortgekomen. Dit resultaat is grotendeels te danken aan het werk van zo'n honderd vrijwilligers, die de hele zomer door de legplaatsen hebben bewaakt en toeristen en eilandbewoners hebben voorgelicht over de gebeurtenis.

— De Griekse vereniging voor de bescherming van de Zeeschildpad (Sea Turtle Protection Society of Greece, STPS) is een programma op lange termijn gestart voor het markeren van zeeschildpadden. Het doel ervan is om de migratiedrang van populaties te onderzoeken, alsmede hun verspreiding in de Middellandse Zee.

— Volgens de waarnemingen van de Japanse autoriteiten verantwoordelijk voor de zeevisserij, hebben tijdens het tweede semester van 1989 914 dolfinen, 141 bruinvissen, 22 zeeschildpadden, 539 albatrossen en 52 zeehonden de dood gevonden in drijfnetten gebruikt voor de visserij op inktvissen.

Dit soort ongelukken zou niet meer moeten plaatsvinden aangezien Japan in juli '91 heeft aangekondigd tijdens het visserijseizoen 1990-1991 af te willen zien van het gebruik van drijfnetten in de Zuidelijke Stille Oceaan.

— Het schiereiland Akamas op West-Cyprus is één van de laatste kustgebieden op het eiland waar nog geen toeristische infrastructuur bestaat. Deze streek omvat op een relatief beperkte oppervlakte, een grote verscheidenheid aan landschappen. Tot aan de zee wisselen

hoogvlaktes, bergengtes, valleien, heuvels, stranden en kustrotsen elkaar af. De typische mediterrane flora omvat tenminste twintig zeldzame en endemische soorten waaronder verschillende orchideeën (zoals *Orchis punctulata* en *Orchis laxiflora*) en de beroemde Cypriotische tulp. Akamas herbergt ook twee zeeschildpadsoorten: de Onechte karetschildpad en de Soepschildpad die in de gehele Middellandse Zee op het punt staan uit te sterven, benevens talrijke gieren, reptielen en vlinders die grotendeels zeldzaam en endemisch zijn.

Geconfronteerd met de gevaren van een fatale verstoring van dit natuurlijke evenwicht hebben milieu-organisaties de strijd opgevat tegen projecten ter bevordering van het toerisme. Zij dringen aan op maatregelen tot bescherming van dit gebied zoals de aanleg van een nationaal park van Akamas. Wie aan de nationale Wielewaalreizen naar Cyprus deelnam, zal zich het Akamas-schiereiland nog wel herinneren.

— Het federale Bureau voor Milieu, bosbestand en landschappen heeft een verslag opgesteld dat een einde maakt aan de hoop om de Otter weer in Zwitserland in te burgeren. Na zes jaar inspanningen is de groep, die met dit project was belast, tot de conclusie gekomen dat deze soort niet meer opnieuw kan worden uitgezet. Voor een kleine populatie zou nog voldoende leefmilieu voorhanden zijn, maar de schadelijke invloeden zijn op dit moment van dien aard, en met name ligt het gemiddelde gehalte aan PCB's (polychloorbifinylen) in de vissen in Zwitserland zó hoog dat de reproductiemogelijkheden van de Otter uitgesloten schijnen.

— Het 17de nationaal park in Noorwegen, dat onlangs bij Koninklijk Besluit in 't leven is geroepen, is op één na het grootste in dat land: de totale oppervlakte van het Nationaalpark Saltfjellet-Svartisen en van de beide aangrenzende beschermde landschappen omvat meer dan 250000 ha. De beschermde landschappen strekken zich uit aan beide zijden van de Poolcirkel, vanaf de fjorden in het westen tot aan de bergketen in het oosten, die de grens met Zweden vormt, en omvatten ook de tweede grootste gletscher in Noorwegen, de Svartisen, waaraan het park zijn naam ontleent.

H. Franckx

Boekbespreking

TOERISME EN NATUURBEHOUD. VAN EGO-TOERISME NAAR ECO-TOERISME?

Dit is de titel van het jongste PANDA-nummer (45) van het WWF. Uiteraard komt de bedreiging voor de natuur die uitgaat van het (massa-)toerisme ruim aan bod. Dit bestaat o.m. in piekverbruik van water, piekvervuiling in toerismegebieden, landschapsaantasting door aanleg van accommodatie en infrastructuur, nadelige invloeden op fauna en vegetatie. We denken hierbij in de eerste plaats aan de Middellandse Zeelanden of aan skivakantie-oorden, maar ook in tropische gebieden wordt de druk soms te groot zoals op de Galapagos-eilanden of in sommige Oost-Afrikaanse parken. Een ander facet

waaraan dikwijls te weinig aandacht besteed wordt, is het verlies aan culturele authenticiteit in Derde Wereldlanden, als gevolg van toenemend contact met toeristen. Maar er zijn ook positieve tendenzen. Er ontstaan meer en meer vormen van toerisme met respect voor natuur en voor de autochtone bevolking, die toch voordeel geniet van deze zachte vorm van toerisme. In PANDA worden verschillende voorbeelden toegelicht o.a. bosreservaten op Fiji, gorillareservaten en de Okavango in Afrika, walvis(foto-)safari's, eco-toerisme in de Abruzzes enz. Pro en contra worden ook weerspiegeld op Belgisch vlak.

Zoals steeds een interessant nummer dat op de Wielewaalcentrale kan besteld worden.

DE WIELEWAAL' EN 'ORIOLOUS' OP MILIEUVRIENDELIJK PAPIER GEDRUKT

Je hebt het misschien niet gemerkt bij het vorig Wielewaalnummer: voortaan wordt zowel 'De Wielewaal' als 'Oriolus' op milieuvriendelijk papier gedrukt.

De Raad van Deelgenoten had reeds unaniem ingestemd met het voorstel om de Wielewaalpublicaties op milieuvriendelijk papier uit te geven. Als natuurvereniging moeten we meehelpen een eind te stellen aan de milieuvervuiling veroorzaakt door de papierproductie.

In de toekomst zullen we nog verregaander inspanningen moeten leveren om het papierprobleem mee helpen op te lossen met haalbare, ecologisch verantwoorde alternatieven. Het gebruik van chloorvrij papier is een stap in de goede richting, maar niet voldoende. We zullen ons moeten inspannen om minder papier te verspillen en meer kringlooppapier te gebruiken.

Zelden staan we erbij stil dat het enorme papierverbruik zeer veel nadelige gevolgen heeft voor het milieu en de natuur. De hoeveelheid houtpulp bijvoorbeeld nodig voor het vervaardigen van het papier van één zondagseditie van de New York Times is goed voor de kapping van 7 ha bos! Bij de productie van wit papier komen er elke dag duizenden tonnen giftige chloorverbindingen terecht in rivieren en zeeën. Deze moeilijk afbreekbare stoffen hopen zich op in levende organismen.

De industrie heeft op haar eigen manier ingespeeld op de vraag naar alternatieve papersoorten. Maar de consument ziet door het bos de bomen niet meer, allerlei (soms misleidende) benamingen maken het ons zeker niet gemakkelijk om uit te maken welke alternatieve papersoort nu echt milieuvriendelijker is dan gewoon wit papier.

We proberen in dit artikeltje enkele begrippen rond milieuvriendelijk papier nader te verklaren en u enkele tips te geven hoe je zelf iets aan het probleem kan doen.

Minder papier verspillen, kringlooppapier gebruiken en waar het niet anders kan voor chloorvrij papier kiezen is de boodschap.

Wat is chloorvrij papier?

Papierpulp afkomstig van houtvezel heeft een grauwbrown kleur. De meest gebruikte bleektechniek is in de meeste gevallen gebaseerd op het gebruik van chloorhoudende middelen. Daardoor komen er talloze giftige organo-chloorverbindingen vrij die zich in het milieu kunnen ophopen, en die ook in de pulp en in het papier zitten.

Voor het bleken met chloor of met chloorverbindingen bestaan een aantal alternatieven. Hiervoor gebruikt men onschadelijke witmakers op basis van zuurstof of zuurstofwater (H_2O_2) en Waterstofperoxide.

Bij gebruik van chloorvrij papier is het wenselijk de naam te kennen van de leverancier (en de pulp-producent) om te weten of er wel effectief zonder chloor of chloorhoudende stof wordt gebleekt. Men moet ook de oorsprong van het hout kennen dat als grondstof wordt gebruikt (geen bosroofbouw).

Chloorvrij mag niet verward worden met **chloorarm**, chloorarm betekent houtpulp gebleekt zonder het zeer schadelijke chloorgas, maar met het iets minder schadelijke ClO_2 (chloordioxide). Hier worden behoorlijk minder dioxines aangemaakt, maar worden een aantal nevenprodukten gevormd die hun schadelijkheid voor

mens en milieu reeds bewezen hebben (o.m. chlooraat = een herbicide!).

Wat is kringlooppapier?

Kringlooppapier is papier bestaande uit een hoeveelheid oude papierpulp (recyclage van papier) en een hoeveelheid nieuwe vezel (houtpulp of chemische pulp). Er wordt algemeen aanvaard dat we pas over kringlooppapier kunnen spreken als er minimum 50 % post-consumptiepapier in verwerkt is. Ter vergelijking: gewoon krantenpapier bevat 60 % recyclagepapier, en men wil dit percentage optrekken tot 80 %, een stap in de goede richting.

Bij het gebruik van kringlooppapier is het wenselijk na te gaan welk bleekmiddel wordt gebruikt en hoe er ontinkt wordt.

Er zijn zeer veel kwaliteiten kringlooppapier op de markt zodat het aangewezen is contact op te nemen met een gespecialiseerde firma terzake vooraleer een bestelling te plaatsen. De kringlooppapierkwaliteit voor fotocopieren kan sterk verschillen van deze voor offset of voor gewoon gebruik.

Door voor kringlooppapier te kiezen, rem je de ont-

bossing af, verminder je de afvalberg, en ga je de watervervuiling tegen door water en energiebesparing.

Help! Er zit een boom in mijn brievenbus!

Wist je dat huisvuil in gewicht 28 % papier en karton bevat? In volume is dit bijna 40 %. Per persoon betekent dit een jaarlijks papierverbruik van 210 kg (3 tot 4 bomen)! Meer dan de helft hiervan gaat door je brievenbus!! Slechts 10 % wordt gerecupereerd.

DREIGENDE BOSVERNIEGING IN COLOMBIA

Senator Eduardo Chavez Lopez van Colombia (Zuid-Amerika) stelt de Europese politieke partijen, milieuverenigingen en natuurbeschermingsorganisaties in kennis van het voornemen van de Colombiaanse regering om, in het kader van de bestrijding van de voortbrengst van verdovende middelen, over te gaan tot vernietiging van een aanzienlijke oppervlakte in het bos gelegen papaverteelten door middel van bestuiving uit de lucht met de niet-selectieve onkruidbestrijder 'Glyphosate'.

Inzamelen van oud papier is een goede zaak, het gebruik van kringlooppapier is ook een goede zaak, beter is het papierverbruik in zijn totaliteit te verminderen.

Wat kunnen we doen om de papierberg te verminderen?

- Alle reclamedrukwerk weigeren, bijvoorbeeld door een bericht op je brievenbus te kleven "geen reclamedrukwerk a.u.b.". Reclame is eenzijdig verkoopgericht en geeft geen informatie over kwaliteit en inhoud van het produkt.
- Een belasting op reclamedrukwerken zou de ophaling en verwerking van het oud papier kunnen financieren. Wie zei weer dat de vervuiler moet betalen?
- Zelf zoveel mogelijk wit papier door kringlooppapier vervangen! De kwaliteit van het huidige kringlooppapier evenaart deze van het wit papier en is ook goed te kopiëren en te bedrukken. Waar het echt niet anders kan, gebruiken we chloorvrij papier in de plaats van kringlooppapier.
- Iedereen kan zijn steentje bijdragen door minder papier te verkwisten, dus minder papier te verbruiken, als kladblad bijvoorbeeld kan je evengoed aan één zijde bedrukt papier gebruiken.

Wat doet de overheid?

Op vraag van Greenpeace wil de minister van Onderwijs en Ambtenarenzaken één en ander organiseren. Hij vraagt dat alle ministeries zouden overschakelen op chloorvrij en recyclagepapier, doch koppelt dit aan de financiële haalbaarheid!

De minister zal tevens de voorlichtingsbrochure van Greenpeace naar alle Vlaamse scholen sturen.

Ook wij allen kunnen de overheid stimuleren om binnen de administratie over te schakelen op milieuvriendelijk papier. Vanuit de Wielewaalafdelingen is het perfect mogelijk alle gemeenten binnen de afdeling aan te schrijven om het gebruik van milieuvriendelijk papier aan te prijzen en acties te ondernemen om de papierberg te verminderen.

Aan de scholen, politieke partijen, jeugd- en sociaal-culturele verenigingen kan het gebruik van kringlooppapier gepropageerd worden. Ook hier kan onze vereniging plaatselijke initiatieven nemen.

Voor meer informatie:

Greenpeace België, Vooruitgangstraat 317, 1210 Brussel: brochure 'Hoe papier schadelijk kan zijn voor het milieu en wat men ertegen kan doen'.

J.N.M., Groenestaakstraat 40, 9000 Gent: folder 'Gebruik kringlooppapier'.

G. Van Gucht

Bij de aanpak van de gestelde problemen is het bos rechtstreeks betrokken. Daarom trad senator E. Chavez Lopez in verbinding met Pro Silva, de Europese niet-goevernementele organisatie, die een natuurgericht en natuurvriendelijk bosbeheer voorstaat.

De toediening door bestuiving vanuit vliegtuigen van niet-selectieve, harde herbiciden zal immers niet enkel de papaverteelten in het behandelingsgebied volledig vernietigen, maar ook het bos met al wat erin leeft op catastrofale wijze treffen. Terecht wordt gevreesd dat alle vormen van plantaardig en dierlijk leven voor langere tijd uit het operatiegebied en zijn ruime omgeving zullen verdwijnen. Het getroffen gebied zal

tevens kern en uitgangspunt worden voor verdere bosdegradatie op grote schaal en voor grootscheepse en onomkeerbare natuuraantastingen.

De kosten van de operatie, die de uitschakeling van 2500 ha papaver beoogt, wordt geraamd op 99 miljard pesos (ongeveer 5,6 miljard F).

Reeds op 19.12.1991 heeft de Senaat van Colombia zich unaniem uitgesproken tegen deze werkwijze. Hij heeft aangedrongen op een revisie van de regeringspolitiek terzake omwille van de negatieve weerslag van het voorgestelde plan op het ecologisch evenwicht en de onvermijdbare kwalijke gevolgen voor plant, dier en mens.

Op 15.01.1992 werd door E. Chavez Lopez, optredend voor de Alianza Democratica, in de senaat een alternatief plan tot uitschakeling van de papaverteelten voorgesteld. Daarbij zullen uitsluitend manuele en mechanische middelen worden ingezet.

Onder de meest extreme voorwaarden zal de kostprijs van deze tussenkomst 8,7 miljard pesos bedragen, d.i. minder dan 10 % van de uitgaven, voorzien voor chemische destructie vanuit de lucht. Tevens kan werk worden verschaft aan 700 personen gedurende 3 maand. Binnen deze termijn is het mogelijk 2500 ha papavercultuur volledig uit te schakelen zonder het milieu-evenwicht te verstoren, het bos aan te tasten en andere natuurgoederen te bedreigen.

Deze alternatieve actie steunt op de aanbevelingen van de FAO en Ecoforest. Zij houdt rekening met de Verklaring van Parijs, afgelegd tot besluit van het Wereldbosbouwcongres van Parijs, 1991.

Zij zal deskundig begeleid worden door de Colombiaanse universitaire wereld.

De aanpak van de papaververnietiging wordt tevens gezien als onderdeel van een alternatief ontwikkelingsplan voor de 12 departementen van Colombia, waar papaver wordt geteeld. Het is een middel tot sociale

integratie door aandacht te besteden aan parallele tussenkomsten, dit tot werkverschaffing zullen leiden, o.m.:

- herbebossing in de nationale parken;
- vervanging van papaverkweek door andere teelten in gebieden met agrarische bestemming;
- uitwerken van landbouwprogramma's voor de gebieden door Indianen bewoond;
- scheppen van alternatieve mogelijkheden voor de zwerflandbouw.

Toch werd op 31.1.1992 door de Nationale Raad voor Drugbestrijding van Colombia een beslissing getroffen omtrent grootschalig gebruik van het niet-selectieve herbicide 'Glyphosate', ondanks het negatief advies van de Minister van Volksgezondheid. De Minister voor Nationale Opvoeding en de Procureur-Generaal van de Republiek onthielden zich bij de stemming.

Daarom oordeelt Senator E. Chavez Lopez dat tussenkomsten vanuit Europa en gericht aan de President van de Republiek Colombia aanzienlijk kunnen bijdragen om te verhinderen dat de chemische destructiemethode met haar talloze onheilzame gevolgen toch zou worden toegepast. De invloed van Europese politieke instanties en de stellingname door milieuverenigingen en natuurbeschermingsorganisaties kan wezenlijk bijdragen tot het verkiezen van de alternatieve destructiemethode, die goedkoper is, behoud van het ecologisch evenwicht verzekert, de natuur niet aantast en de sociale vooruitgang bevordert.

Adres:

Sr. Cesar GAVIRIA TRUJILLO, President van de Republiek Colombia, Pal. de Narino, Bogotá, Colombia
Senator Eduardo CHAVEZ LOPEZ, Edificio Nuevo del Congreso, Carrera 7 N° 8-58 Of. 609 B, Santafé de Bogotá, Colombia. Z. Amerika.

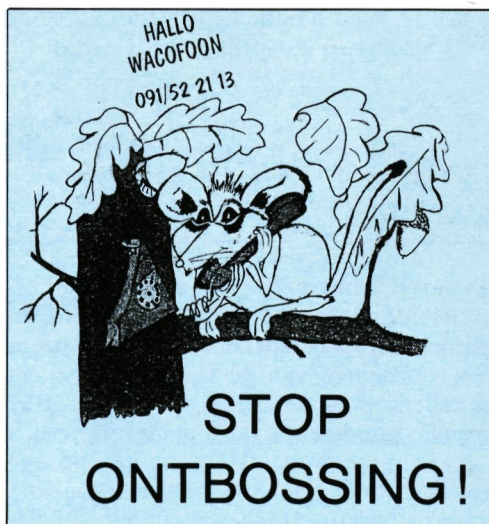
WACO (WAAKZAAMHEIDSCOMITE VAN DE VLAAMSE BOSBOUWVERENIGING)

Je acht het misschien niet voor mogelijk: DE AANTASTING VAN HET REEDS ZO MINIEME BOSAREAAL IN VLAANDEREN VERLOOPT SNELLER DAN DE ONTBOSSING VAN HET TROPISCH REGENWOUD.

Rijke gronden, arme bossen

Met zijn 8 % bebossingsgraad kunnen we Vlaanderen bij de minst beboste streken van Europa katalogeren, voor Oost- en West-Vlaanderen bedraagt dit zelfs maar 4 %.

Men stelt als algemeen aanvaarde norm een minimum bosoppervlak van 20 % om aan alle behoeften te kunnen voldoen (multifunctionaliteit van het bos). Dat is nog niet alles. Afgezien van enkele grotere boscomplexen, die veelal openbaar domein zijn en bijgevolg een relatief goede bescherming genieten, is het merendeel van het Vlaamse bos versnipperd over kleine tot zeer kleine oppervlakten. Dikwijls gaat het om percelen kleiner dan een halve hectare. Deze versnippering én de kleine perceelsoppervlakte heeft een moeilijk bosbeheer tot gevolg én een klein rendement. Vandaar de minieme interesse van heel wat bouseigenaars of vruchtgebruikers. Menig bouseigenaar zal dan ook elke geboden kans te baat nemen om zijn bos van de hand te doen of aan het bos een andere bestemming te geven, uiteraard een bestemming die op korte termijn beter rendeert.

Wettige en onwettige ontbossingen

Maar ook de overheid gaat niet vrijuit. "Luister naar mijn woorden, maar kijk niet naar mijn daden" blijkt ook hier dikwijls het motto te zijn van de beleidsmensen. In Vlaanderen verdwijnt heel wat bos voor projecten als wegeaanleg, KMO-zones (die dikwijls niet in overeenstemming zijn met het Gewestplan maar via een BPA tot stand komen), woonuitbreidingsgebieden, recreatiedomeinen en andere zogenaamde projecten van algemeen nut.

Nochtans kunnen we stellen dat ondanks de beperkte bosoppervlakte in Vlaanderen, door deze versnipperde bosvorm het Vlaamse landschap in grote mate bepaald wordt door en verrijkt met dit bosmozaïek, samen met de lijn- en puntvormige groenelementen.

Een aantal kappingen, ontbossingen of bosbedreigingen zijn niet altijd onwettelijk, maar geven samen met de onwettige bosvernietiging een realistisch beeld van wat er aan bos verdwijnt in Vlaanderen en er komt, hoe spijtig ook, elders weinig of geen bos in de plaats.

Het verdwijnen van bossen, houtstruwelen, lijn- en puntvormige groenelementen kan niet enkel stopgezet worden met de uitvaardiging van wetten, decreten en uitvoeringsbesluiten.

De wetgeving op zich is één goede zaak, maar heeft geen reden van bestaan indien ze op het terrein niet kan hard gemaakt worden. De uitgebreide wetgeving en ingewikkelde procedures werken nu eenmaal niet voor de eigenaar die aan bebossing denkt. Ook de landbouwlobby beperkt de mogelijkheden voor bosuitbreiding drastisch.

Informatieverstrekking en begeleiding van landbouwers, boseigenaars en andere 'gebruikers' van de open ruimte is noodzakelijk om tot een effectieve bos- en natuurbescherming te komen. Mogen we hier wat meer inzet en medewerking verwachten van alle diensten, bevoegd voor deze materie. Ik denk hier vnl. aan zowel de beleidsverantwoordelijken op alle niveau's als aan de veldwerkers (o.m. natuurgidsen) en politiediensten.

Voor de gemeentebesturen is hier zeker een taak weggelegd. Het gemeentelijk natuurontwikkelingsplan (GNOP) dat de meeste gemeenten zullen opstellen tegen 1996, biedt immers heel wat mogelijkheden om op gemeentelijk vlak een goede bosbescherming te waarborgen en mogelijkheden in te bouwen om aan bosuitbreiding te doen.

Zijn dit de laatste Vlaamse bossen?

Foto: G. Van Gucht

Zonder de medewerking van de plaatselijke besturen is een goede bospolitiek, vooral voor het privébos, onmogelijk.

Wat doet het Waakzaamheidscomité?

Het Waakzaamheidscomité (WACO) werd in 1988 opgericht binnen de Vlaamse Bosbouwvereniging. Het comité maakt voor elke melding van ontbossing een dossier op. Dank zij alerte burgers die via de WACO-FOON (091/52 21 13) een dreigende of uitgevoerde ontbossing signaleren, kan er daadwerkelijk opgetreden worden. WACO werkt nauw samen met de dienst Waters en Bossen van AMINAL (Vlaamse Gemeenschap). De beambten van Waters en Bossen onderzoeken elke melding ter plaatse. Met deze aanvullende en officiële informatie kan WACO actie ondernemen ter vrijdeling van ontbossingsplannen of om de schuldigen aan te klagen. De pers wordt ingelicht over de juiste stand van zaken, gekoppeld aan enkele acties op terrein. Naast deze belangrijke acties is het ook de bedoeling cijfermateriaal te verzamelen over de ontbossingsproblematiek. Vóór 1988 kon de vraag hoeveel bos er jaarlijks verdwijnt niet beantwoord worden. Na 3 jaar werking kunnen we een ruwe schatting maken over de bosvernietiging in Vlaanderen.

Voor heel Vlaanderen mag gesteld worden dat er 2000 ha bos onder zware druk staan!

Grauwe Vaan uitgereikt!

De gemeente Mol en Sun Parks kregen tijdens de algemene vergadering van de VBV (Vlaamse Bosbouwvereniging) op 7 maart ll. de GRAUWE VAAN 1991 uitgereikt, dit voor de grootste bosvernietiging anno 1991. Deze anti-onderscheiding legde de vinger op één van de vele grote wonden die aan het Vlaamse landschap in 1991 werden toegebracht.

'GRAUWE BAND' is een publikatie van de Vlaamse Bosbouwvereniging met een overzicht van de dossiers van het WACO (waakzaamheidscomité) 1988-1992.

Te bestellen: VBV, Geraardsbergse steenweg 267, 9090 Gontrode. WACO T-shirt te bekomen aan de prijs van 400 F/st.

WACOFOON (Vlaamse Bosbouwvereniging):

091/52 21 13.

G. Van Gucht

Heel wat kleinere bossen zijn bedreigd

Foto: G. Van Gucht

Verenigingsberichten

UIT HET VERSLAG VAN DE RAAD VAN BEHEER, OP 28 MAART 1992

- De startpremie voor beginnende afdelingen wordt van 2.000 F naar 5.000 F opgetrokken.
- Wielewaalafdeling Hageland-Zuiderkempem heet voortaan Hageland-Demervallei.
- De subsidieverdeling van het 5e decreet voor de afdelingen werd gepubliceerd in bestuurscontacten. Zodra de Centrale het geld ontvangen heeft van het Vlaamse Gewest worden de bedragen uitbetaald aan de afdelingen.
- Natuurreservaten:
 - a. De Wielewaal en de stad Sint-Niklaas tekenden een beheersovereenkomst voor een natuurgebied van 40a 80ca, gelegen aan de Moervaart te Sinaai;
 - b. Afdeling Merelbeke kocht 19a 30ca natuurgebied te Melsen. Het reservaat wordt genoemd naar Erik de Hoog, uit dankbaarheid jegens dit erelid van de Wielewaal.
 - c. Afdeling Hoogstraten kocht 80a 55ca weiland, gelegen te Minderhout;
 - d. Afdeling Netevallei kocht 50a 85 ca hooiland, ter plaatse "Laarbeemden" te Heist-op-den-Berg;
 - e. Afdeling Schelde-Leie kocht een weiland, omwald met Knotwilgen, met een oppervlakte van 2ha 52a in de Langemeersen te Wortegem-Petegem;
 - f. In de Leyhoek te Astene-Deinze kocht Schelde-Leie een perceel hooiland van 74a 10ca;
 - g. Een nieuw reservaat "De Ruisere" in de rand van Ename-bos werd opgestart door Schelde-Leie met de aankoop van een perceel weiland van 92a 60ca en een perceel bos van 30a 80ca;
 - h. Het reservaat "t Dal" te Heurne van afdeling Schelde-Leie wordt uitgebreid met een perceel weiland en een perceel akkerland van 1ha 79a. Beide percelen liggen naast een oude Schelde-arm.
- De Wielewaal steunt het KBVBV in de actie tegen het nieuwe decreet over de vogelbescherming.
- Er komt een Israëlreis in oktober 1992.

H. Franckx

HELP HET NATUURFONDS EEN STAP VOORUIT DOOR DEELNAME AAN EEN SPETTERENDE NATUURZOEKTOCHT IN JULI EN AUGUSTUS 1992 IN DE SCHELDEVALLEI TE ZINGEM

De SOW-Werkgroep te Zingem hoopt, in samenwerking met Wielewaal Schelde-Leie, in de nabije toekomst een eerste natuurreservaat te verwerven in de Scheldevallei te Zingem.

Om deze aankoop te bekostigen richt men in juli en augustus een grootse natuurzoektocht doorheen de Scheldevallei in.

Men hoopt aldus 100.000 F in te zamelen teneinde hier een eerste aankoop te verrichten.

Wielewaal Schelde-Leie ondersteunt natuurlijk ten volle deze activiteit en we hopen dat vele wielewaalleden in

juli en augustus deze natuurzoektocht wandelen of fietsen...

We wensen iedere deelnemer geluk toe en hopen dat iemand uit de wielewaalkring het gouden Scheldejuweel ter waarde van 18.000 F in de wacht mag slepen! Er zijn ook nog tal van andere waardevolle prijzen zoals een fototoestel, rieten meubel enz.

De kostprijs tot deelname aan deze natuureducatieve wandel- en fietszoektocht is 150 F en brengt je langs vele mooie hoekjes in de Scheldevallei.

Deelnemingsformulieren kunnen bekomen worden door storting van 150 F per formulier op rek. 954-6263201-53 van de Milieuwerkgroep Zingem, 9750 Zingem. Deelnemers door het ganse gezin verhoogt uiteraard de kans op het winnen van de hoofdprijs of een andere waardevolle prijs.

Na storting worden de formulieren je toegezonden zodat je naar eigen keuze in juli of augustus '92 de wandeling kunt maken. Voor wie het liever in groep doet: onder leiding van Jacques Vanheeuverswyn is er gelegenheid op zondagnamiddag 23 augustus 1992 de tocht te maken. Vertrek aan de kerk te Zingem om 14 u. Wie deze dag uitkiest geeft gewoon telefonisch een seintje aan Jacques (091/84 43 82) met vermelding naam en aantal deelnemers. Het aanmelden is noodzakelijk om de nodige formulieren te bestellen en om in groepjes van max. 25 personen te moeten wandelen. Betaling kan dan gebeuren op de dag van de gezamenlijke wandeling. En al gebeurt de tocht in groep, het antwoorden gebeurt individueel. Jacques en de andere gidsen leren je bovendien nog tal van planten en vogels kennen op deze wandeling en meteen is de geboorte van een nieuw reservaat in de Scheldevallei nakende! We rekenen op een talrijke deelname van vele wielewaalgezinnen!

Voor alle inlichtingen: Jacques Vanheeuverswyn, B.P. Ceuterickstraat 18, 9890 Asper, 091/84 43 82

ZONDAG 30 AUGUSTUS

BOEI '92

WANDELEN EN FIETSEN

VOOR LEVEND WATER

Op zondag 30 augustus organiseert Vakantiegenoegens met medewerking van De Wielewaal, afdeling Klein-Brabant, de milieuhappening "BOEI '92". Het doel van "BOEI '92" is een baken te zijn, een teken voor elk van ons, dat de vinger legt op de etterende wonde van de milieuvontreiniging in ons land. Maar tevens wil "BOEI '92" ook een krachtige oproep zijn tot uitbreiding van de — helaas nog te beperkte — reddingscampagnes die de bevoegde overheden tot nu toe opgezet hebben voor het terug biologisch leefbaar maken van onze waterlopen.

In het Scheldeland

Het decor waarin "BOEI '92" zich afspeelt, is de prachtige Scheldestreek tussen de monding van Dender en Rupel. Verschillende wandel- en fietsparcours zijn er

Scheldeschorren van Branst

Foto : K. Grolus

in lusvorm uitgestippeld. Naargelang je kiest voor wandelen of fietsen, word je tussen 10 en 14 u met je wandelschoenen verwacht in Temse of met je tweewieler in Hamme.

Leuk en kleurrijk

Deelnemen aan "BOEI '92" is echter meer dan wandelen of fietsen alleen. Onderweg kan men er op een leuke manier ook heel wat opsteken over de problematiek van en mogelijke oplossingen voor de watervervuiling in ons land.

Daarnaast zijn er ook tal van animatieactiviteiten, optredens en een rechtstreekse uitzending van het BRT-2 radioprogramma "Fiestag". Er valt dus heel wat te beleven tijdens en op "BOEI '92".

Doe mee !

Hoe meer Vlamingen deelnemen aan "BOEI '92", des te luider zal onze oproep klinken in de oren van de beleidsverantwoordelijken. "Water: bron van natuur en recreatie !" mag immers géén slogan blijven maar een te realiseren eis. Vakantiegenoegens en De Wielewaal, afdeling Klein-Brabant, rekenen dan ook op uw aanwezigheid.

Een uitgebreide informatiefolder over "BOEI '92" kan je

verkrijgen in alle kantoren van de BAC-spaarbank of DVV-verzekeringen. Of stuur een kaartje naar Vakantiegenoegens, Wetstraat 121 te 1040 Brussel. Tot zondag 30 augustus !

KAMPEREN IN NATUURGEBIED

JULI - AUGUSTUS 1993

Sinds 1965 organiseren wij zomerkampen in het Natuurgebied "Parc Natural del Montseny"; 45 km van Barcelona

CATALONIË - SPANJE

voor jeugdbewegingen - V.K.A.J. - K.A.J. - CHIRO - K.S.J. - K.S.A. - V.K.S.J. - V.V.K.S.M. - K.V.G. - K.L.J. - K.J.M. - Scholen - Jeugdclubs - Natuur- en Jeugdgroepen - Georganiseerde Jeugdverenigingen

04 juli - 13 juli

Vanaf 8.680 fr - Alles inbegrepen

13 juli - 22 juli

Groepen die nu inschrijven

22 juli - 31 juli

hebben straks het zonnigste

01 aug - 10 aug

zomerkamp

10 aug - 19 aug

19 aug - 28 aug

vraag onze gratis documentatiemap

JEUGDCENTRALE VOOR TOERISME VZW

Bosschaert de Bouwellei 55, 2100 Deurne - Tel (03) 325 55 48

Activiteitenkalender

-b- = begin
-l- = leiding
-e- = einde
-m- = mee te brengen

JULI

1

Noord-Limburg. Natuurexploratie: kalkminnende bloemen en planten plus bomen. -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -l- H. Vaesen -e- 16.30 u.

2

Gent. Planteninventarisatie kwartierhok D3 34 34: de Bueren Kwatrecht -b- 18.30u. station Kwatrecht -l- J. Van den Haute -e- 21u. Info 091/86 12 30.

4

Fruitstreek. Midzomernachtwandeling -b- 22u. stadhuis Markt Sint-Truiden -l- D. De Leersnijder -e- 24.30u. Info 016/56 84 35.

Geraardsbergen. Zomerbeheerswerken in de Rietbeemd: maaïen en onderhoud reservaat (zowel fysiek als educatief) -b- 9 u. Brugje over de Mark -l- G. Merlevede -e- 18 u.

Klein-Brabant. Verkenning van het heidegebied te Poppel -b- 12.30 u. Staels-Borco, Rijksweg 62 Bornem, 12.45 u. Peleman Puurs -l- W. Van Spaendonck -e- 18 u.

Klein-Brabant. Nachtzwaluwentocht te Poppel -b- 19 u. kerk te Poppel -l- W. Van Spaendonck -e- 23.30 u.

Mechelen. Planteninventarisatie in het Mechelsbroek -b- 14 u. Nieuwe sluis op de Dijle, Nekkersportcentrum -l- J. Van De Sande -e- 17 u.

Ninove. Maaibeheer in de Venebroeken te Ninove om plantenrijkdom in het reservaat te behouden. -b- 9 u. Brakelsesteenweg 122, Ninove, 9.15 u. Reservaat De Venebroeken -l- J.P. De Mulder -e- 12.15 u. -m- zeis, hark, laarzen, picknick.

Ninove. Jeugdnatuurstage (4 en 5 juli) voor 11-12-jarigen. Cfr. lokale pers -b- 9 u. -l- G. De Kegel -e- 17 u.

Schelde - Leie. Plantenstudie van een oude Scheldearm -b- 14u. kerk Meilegem -l- K. De Waele -e- 17u.

5

Aalter. Familiewandeling in het Drongengoed: Planten op de heide-deterreintjes van het Militair Domein -b- 9 u. hoeve drongengoed, Drongengoedweg 9, Knesselare -l- E. Blondia -e- 11.30 u.

Antwerpen-Centrum. Zomerwandeling omgeving Schietveld -b- 10u. kerk Wuustwezel -l- A. Lemouche -e- 17u.

Brechtse Heide. Natuurreservaat De Zegge (voormiddag) en bezoek heemtuin A.Cools -b- 8.30u. Dienstencentrum Schoolstraat 44 Schilde, 9.30u. ingang De Zegge, 14u. Houterveld 3, Geel -l- A. Ligtvoet -e- 16.30u. Info 03/353 21 68.

Denderland. Osbroekwandeling -b- 10u. Cafetaria Osbroekstadion te Aalst -l- A. Geerts -e- 12u.

Gent. Wandeling door de Damvallei te Destelbergen: zomerse flora en fauna van een vochtig gebied -b- 14 u. Kerk van Destelbergen -l- H. Evrard -e- 17 u.

Geraardsbergen. Zomerbeheerswerken in de Rietbeemd: maaïen en onderhoud reservaat (zowel fysiek als educatief) -b- 9 u. brugje over de Mark -l- G. Merlevede -e- 18 u.

Meetjesland. Plantentocht omgeving Huysmanhoeve -b- 14u. Markt Eeklo -l- J. Van Wonterghem -e- 17u. Info 091/77 71 90.

Noord-Limburg. Natuurexploratie: voorjaarsbloemen en vogels -b- 10 u. Bredase Dijk, Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -l- V. Wijnen -e- 12.15 u.

Oostende. Zevendaagse reis naar de Franse Jura van 5 tot en met 11 juli 1992 info: 059/30 22 09 -l- F. Devos

Schelde - Leie. Vlinders, planten en reptielen op de oude spoorwegberm tussen Waregem en Zulte -b- 14u. oud station te Sint-Elloois-Vijve -l- T. Demuytere -e- 17u. Info 091/84 43 82.

Turnhout. Frans Segersreservaat -b- 14u. brug E34 Steenweg op Gierle -l- P. Prinsen -e- 17u.

6

Noord-Limburg. Informatie en educatie over het samenstellen van contactblad -b- 20 u. Poorters, Kraamstraat 15, Overpelt -l- E. Wellens -e- 22.30 u.

8

Noord-Limburg. Natuurexploratie: kalkminnende bloemen en planten plus vogels -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -l- H. Vaesen -e- 16.30 u.

9

Midden-Kempen. Sprinkhanen en vlindertocht in het Zammelsbroek te Geel o.l.v. conservator H. Berghmans -b- 14.15 u. kerk Geel Zammel, 14.30 u. Zammelsbroek -l- H. Berghmans -e- 17.30 u. -m- vlindernet, determinatietabellen en loep.

11

Klein-Brabant. Maaïen van het reservaat Orchis -b- 9 u. aan het reservaat, Boskant Bornem -l- K. Grolus -e- 12 u.

Ninove. Beheerswerken in de Liefderinge Meers: opruimen van het reservaat en het maaïen van een aantal verruigde percelen. -b- 9 u. kerk Neigem, 9.15 u. reservaat Liefderinge Meers -l- P. Coeckelberghs -e- 12.15 u.

12

Antwerpen Zuid. Landschapswandeling Gestel en Netedijk met vogel- en plantendeterminatie. -b- 8.30 u. eigen wagens station Oude God te Mortsel, 9 u. kerk te Gestel. -l- C. Matthijs -e- 17 u. -m- loep, verrekijker, picknick.

Mandelstreek. De Mandelhoek -b- 9.30u. ingang reservaat, Waterweg Ingelmunster -l- P. Desmet -e- 12u.

Midden-Kempen. Libellentocht De Wurft Postel en Den Diel Mol (dagtocht voor liefhebbers) -b- 9 u. Brug 2 (weg Retie-Postel), 13.30 u. parking wandelgebied Den Diel (Sas 3) -l- M. Van Mierlo -e- 16.30 u. -m- picknick, vlindernet, determinatietabel/gids, loep.

Netevallei. Natuurwandeling te Heide-Bevel (Nijlen) -b- 14.30 u. kapel van Kruiskensberg, Nijlen -l- C. Segaert -e- 17 u.

Zuid-West-Brabant. Bijentuin Schilde/Kalmthoutse Heide -b- 13.30 u. Possozplein, Halle -l- B. Gijssels -e- 18 u.

13

Noord-Limburg. Zomerstudie Tarnvallei (van 13 juli tot 25 juli 1992) -l- M. Akkers

14

Denderland. Planteninventarisatie Kwartierhok E3 16 21 Aigem Heetsvelde -b- 18.30u. parking kerkhof De Bethunelaan Aalst, 19u. kerk Aigem -l- L. Annaert -e- 22u.

Gent. Planteninventarisatie kwartierhok D3 21 22: de Hoge Blaasmeersen te Drongen -b- 18.30 u. Kerk Drongen -l- W. Sierens -e- 20.30 u.

15

Noord-Limburg. Natuurexploratie: kalkminnende bloemen en planten plus vogels -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -l- H. Vaesen -e- 16.30 u.

Voorkempen. Hoe planten determineren ? -b- 19 u. Heemhuis Dieghemhof, A. Van de Sandelaan 4, Schilde -l- H. Lembrechts -e- 22 u. info: 03/353 21 68

19

Klein-Brabant. Plantentocht: biotopen langs dijken en polders, zomerflora. -b- 14 u. waterzuiveringsstation, Visdam, Bornem -l- M. Van Linthout -e- 16.30 u.

Netevallei. Natuurwandeling in het Goor te Westmeerbeek. (Broekbos en natte heide) -b- 10 u. kapel Sint Antonius van Padua, Goorstraat, Westmeerbeek. -l- G. Ceulemans -e- 12 u. -m- laarzen.

21

s'Heerenbosch. Fietstocht langs onze natuurgebieden. -b- 10 u. station Buggenhout -l- S. Keppens -e- 18 u.

22

Lier. Avondwandeling in de Steenbeemden o.l.v. werkgroep Botanie: kennismaking met de moerasflora. -b- 19 u. Netebrug, Steenweg Emblem, Kessel (kant reservaat De Steenbeemden) -l- A. De Jonghe -e- 21.30 u. -m- flora en loep.

Noord-Limburg. Natuurexploratie: kalkminnende bloemen en planten plus vogels -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -l- H. Vaesen -e- 16.30 u.

23

Gent. Planteninventarisatie kartierhok D3 22 14: Palijntje te Gent -b- 18.30 u. Europahotel, Palijntjesstraat, Gent -l- W. Sierens -e- 20.30 u.

25

Geraardsbergen. Avondwandeling te Smeerebbe door de kouters met observatie van kerkuilen in verschillende torens -b- 19 u. kerk Smeerebbe -l- R. Stevens -e- 22 u.

Lier. Planteninventarisatie kartierhok D5 38 24: vallei van de oude Demer bezuiden Averbode -b- 8 u. Station Lier, 8.45 u. ingangspoort Abdij van Averbode -l- A. De Jonghe -e- 17 u. -m- flora, loep, picknick.

26

Antwerpen-Centrum. Tocht door de Hobokense Polder -b- 9.30 u. station Hobokense Polder, Berckenrodelaan, Hoboken -l- R. Huysmans -e- 12.30 u.

Mandelstreke. Wandeling in "De Mandelhoek". -b- 9.30 u. ingang reservaat "De Mandelhoek", Waterweg, Ingelmunster -l- L. De Cooman -e- 12 u. info: 051/20 44 89

Nete en Aa. Bezoek aan de Demerbroeken in Testelt: studie van de flora. -b- 14.30 u. -l- G. Nijs -e- 17 u.

28

Denderland. Werkgroep botanie inventariseert kwartierhok E3 26 43 Aspelare (Half) -b- 18.30 u. parking stedelijk kerkhof, Leo de Béthunelaan, Aalst, 19 u. kerk Aspelare -l- P. Van den Brecht -e- 22 u.

29

Noord-Limburg. Natuurexploratie: kalkminnende bloemen en planten plus bomen -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -l- H. Vaesen -e- 16.30 u.

AUGUSTUS

1

Nat. Werkgr. Botanie. Planteninventarisatie te Mazenzele-Opwijk: kleinschalig cultuurlandschap -b- 9 u. kerk van Mazenzele (deelgemeente van Opwijk), Steenweg Brussel-Dendermonde -l- A. Van Den Bergh -e- 17 u. -m- flora, loep, picknick.

Schelde - Leie. Studieavond over insecten, uilen en vleermuizen als nachtdieren in de omgeving van de Boigneberg -b- 20 u. Boi-

gneberg 6, Maarkedal -l- B. Goethals -e- 24 u. -m- zaklamp, net voor nachtvlinders, insectengids.

2

Aalter. Familiewandeling in het Drongengoed: Planten en vlinders -b- 9 u. hoeve Drongengoed, Drongengoedweg 9, Knesselare -l- E. Blondia -e- 11.30 u.

Brechtse Heide. Fietstocht Zandhoven-Pulderbos -b- 13.30 u. Dienstencentrum, Schoolstraat 44, Schilde, 13.45 u. Toverfluit, Halle -l- E. Van Beirendonck -e- 17 u.

Denderland. Maandelijkse Osbroekwandeling: zomertooi: bomen en struiken -b- 10 u. Infobroek, Blankaertdreef, (zijstraat Parklaan), Aalst -l- G. Bogaert -e- 12 u.

Geraardsbergen. Vlinderwandeling in de Rietbeemd. -b- 13.30 u. Sanatorium Overboelare (Buizemont) -l- G. Merlevede -e- 17.30 u.

Noord-Limburg. Natuurexploratie: bloemen en planten -b- 10 u. Bredase Dijk, Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -l- V. Wijnen -e- 12.15 u.

Schelde-Leie. Natuurwandeling doorheen de Kouters te Ooike: zomerbloei en onze koutervogels. -b- 14.30 u. kerk te Ooike -l- J. Vanheuwel -e- 17.30 u. info: 091/84 43 82

Turnhout. Uitstap naar Weelde-Statie, oud goederenstation beheerd als natuurreservaat: studie van flora. -b- 14 u. oud station Weelde, Steenweg op Merksplas -l- L. Van Gompel -e- 17 u. info: 014/41 56 85

3

Noord-Limburg. Observeren van de nachtzwaluw -b- 20.30 u. parking café de Trapkens, 21 u. het Pijnven te Lommel-Eksel, langs de Luikersteenweg, Eksel -l- A. Geuens -e- 23 u.

4

Gent. Planteninventarisatie kwartierhok D3 23 22: het Walboskaalsteel te Destelbergen -b- 18.30 u. kerk van destelbergen -l- W. Sierens -e- 20 u.

5

Meetjesland. Zomeravondwandeling in de omgeving van het Verdronken Land van Saeftinghe -b- 18.45 u. café "Het Verdrongen Land" Emmadorp, 19 u. Selenapolder -l- H. Castelijns -e- 21.30 u.

Noord-Limburg. Natuureducatie over kalkminnende planten en bloemen plus bomen -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -l- H. Vaesen -e- 16.30 u.

Turnhout. Bezoek aan reservaat de Tikkebroeken te Kasterlee: studie van de natuur + relatie met beheerswerken (effecten) -b- 19.15 u. Kerk te Oud-Turnhout, 19.30 u. ingang reservaat -l- M. Smets -e- 22 u.

7

Ninove. Avondwandeling in het gehucht de Lebeke: zomerse natuur en cultureel-historische bezienswaardigheden bewonderen. -b- 19.30 u. Kerk te Lebeke (Outer) -l- A. D'Homme -e- 22 u. -m- verrekijker, loep, veldgidsen, sportief schoeisel.

8

Brechtse Heide. Bezoek aan natuurreservaat te Weelde-Statie: studie van planten waaronder meerdere kaarsensoorten (Stalkaars, Koningskaars) -b- 13 u. Dienstencentrum, Schoolstraat 44, Schilde, 13.45 u. reservaat aan de baan Weelde-Merksplas -l- H. Lembrechts

Lier. Beheerswerken in de Steenbeemden -b- 8.30 u. Netebrug, steenweg Kessel-Emblem, Badhuis -l- M. Vermijlen -e- 17 u. -m- laarzen, picknick.

Lier. Werkgroep Botanie inventariseert kwartierhok te Brecht: oude steenbakkerij en kanaaloevers -b- 8.15 u. Station Lier, 8.45 u. kerk van Sint Antonius-Brecht -l- A. De Jonghe -e- 17 u. -m- flora, loep, picknick.

Merelbeke - Melle. 8 en 9 aug.: werkweekend in natuurgebied Jalna. In ruil voor 6 uur/dag werk, kost en inwonen. Info: 091/30 46 46 -l- G. De Meulemeester

Oostende. wandeling met plantenwaarnemingen in de Kruidentuin "Lippensgoed" te Brugge -b- 13.45 u. parking Visserijschool,

J.Bauwens, Oostende, 14.30 u. trappen van kasteel in park bij kruidentuin -I- F. Devos -e- 17 u.

Schelde - Leie. Plantenstudie in de vallei van de Molenbeek -b- 14 u. Kerk Melsen -I- K. De Waele -e- 17 u. -m- flora, loep, laarzen.

9

Antwerpen-Centrum. Fietstocht naar de Oesterdam en het Markizaatmeer, ca.40 km.: thema: ruitertrek. -b- 8.30 u. Putte grens, 9.30 u. station Bergen op Zoom (fiets kan hier gehuurd worden: 03/324 88 05 -I- K. Labens -e- 17 u. -m- picknick, regenkleidij

Antwerpen-Zuid. Fort 7: determinatie van ongewervelden -b- 13.30 u. ingang Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -I- J.Waeterschoot -e- 15.30 u.

Antwerpen-Zuid. De Oude Landen: determinatie van ongewervelde waterorganismen -b- 9.30 u. eigen wagens station Oude God te Morsel, 10 u. parking Oude Landen -I- J. Waeterschoot -e- 12.30 u. -m- laarzen, picknick.

Lier. Beheerswerken in de Steenbeemden -b- 8.30 u. Netebrug, Steenweg Kessel-Emblem, Badhuis -I- M. Vermijlen -e- 12 u. -m- laarzen.

Mandelstreke. Wandeling in "De Mandelhoek". -b- 9.30 u. ingang reservaat, Waterweg, Ingelmunster -I- L.De Cooman -e- 12 u. info: 051/20 44 89

Schelde - Leie. Fauna en flora van de oude Scheldearmen te Elsegem -b- 14 u. Kortrijkstraat 58, parking dancing Barbas, Wortegem-Petegem -I- P. Cardon -e- 17.30 u.

Scheldeland. Fietstocht in eigen streek (ca.40 km) -b- 14 u. Markt Wetteren -I- W. De Winter -e- 18 u.

10

Scheldeland. Plantenwandeling in de Kalkense Meersen -b- 19 u. Aard-Schellebelle -I- W. Van Caeneghem -e- 21.30 u.

11

Denderland. Werkgroep botanie: perceelsgewijze inventarisatie van het Kravaalbos te Meldert -b- 18.30 u. Parking stedelijk kerkhof, Leo de Béthunelaan, Aalst, 19 u. kerk Meldert -I- L. Annaert -e- 22 u.

12

Noord-Limburg. Natuurexploratie over kalkminnende bloemen en planten plus bomen -b- 14 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -I- H. Vaesen -e- 16.30 u.

13

Gent. Planteninventarisatie in kwartierhok D3 24 13: het Damslootmeer te Heusden -b- 18.30 u. aan het meer, Stapsteenweg -I- W. Sierens -e- 20 u.

Lier. Beheerswerken in de Steenbeemden -b- 8.30 u. Netebrug, Steenweg Kessel-Emblem, Badhuis -I- M. Vermijlen -e- 12 u. -m- laarzen.

15

Geraardsbergen. Natuurreis naar Schiermonnikoog van 15 tot 19 augustus -b- info: 054/33 39 75 -I- K. Steenhoudt

Meetjesland. Wandeling naar Canisvliet -b- 9 u. Vissersverkorting, Sas Van Gent, 9.15 u. Canisvliet -I- J. Van Den Steen -e- 12 u.

Nat. Werkgr. Botanie. Weekende te Han-sur-Lesse 15-17 aug. Verblijf in jeugdherberg. Inschr.voor 01 juli 1000 F op 000-0900546-95 van K. De Waele, Deirnze -I- K. De Waele

16

Fruitstreek. Vlinders in Overbroek: vlinder- en sprinkhanenwaarneming. -b- 14 u. Voetbal Gelmen V.V., Gelinden -I- Y.Princen -e- 17 u. info: 011/68 84 35 -m- vlindernet.

Klein-Brabant. Verkenning en opsporing natuuraantasting ruilverkavelingsgebied in Klein-Brabant -b- 10 u. kerk Bornem -I- J. Winckelmans -e- 17u.

Midden-Limburg. Vogelobservatie en bloemen en planten -b- 9 u. einde Paalsteenstraat aan de Paalsteen, Hasselt-Zonhoven -I- M. Lodewijckx -e- 12 u.

Netevallei. Boswandeling in de Averegten. -b- 14.30 u. grote parking, Boonmarkt, Hallaar -I- C. Segaert -e- 17 u.

Noord-Limburg. Vogeltrekwaarnemingen en tellen -b- 6 u. Veeweyloop, Kiefhoek te Eksel richting Kerkhoven -I- A. Geuens -e- 12 u.

Noord-Limburg. Studie hooilandflora van de vloeiveiden -b- 9 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -I- A. Mertens -e- 12.30 u.

17

Lier. Beheerswerken in de Kartelbladbeemd te Emblem -b- 9 u. ingang Kartelbladbeemd, Steenweg Lier-Oostmalle tegenover Engels Kamp -I- M. Vermijlen -e- 17 u. -m- laarzen, picknick.

19

Noord-Limburg. Natuureducatie over kalkminnende planten en bloemen + vogels -b- 14 u. Watering, einde Koloniestraat, Lommel -I- H. Vaesen -e- 16.30 u.

20

Lier. Beheerswerken in de Kartelbladbeemd te Emblem. -b- 9 u. ingang Kartelbladbeemd, Steenweg Lier-Oostmalle tegenover Engels Kamp -I- M. Vermijlen -e- 17 u. -m- laarzen, picknick.

21

Ninove. 4-daagse reis naar de Argonne (21-24 augustus), zie ook ledenblad de Vlierefluiter nr.25 bis (reisnummer) -b- 4.30 u. B.M.W.-garage Elisabethlaan, Ninove (inschr.053/66 06 34 -I- W. Mertens

22

Denderland. Observeren van vleermuizen in het Osbroek te Aalst -b- 21 u. infobord Burg. Blankaertdreef (zijstraat Parklaan), Aalst -I- G. Troch -e- 24 u.

Land van Waas-Zuid. Avondwandeling langs "De Meersen aan de Moervaart". -b- 18.30 u. stadhuis, Sint-Niklaas, 19 u. Dries, Hoek Lee- en Leebrugstraat te Sinaai. -I- J.Francis -e- 21 u. info: 03/776 87 30.

Midden-Kempen. Maaiweekend in staatsdomein De Most te Balen (22 en 23 augustus) -b- 10 u. parking Staatsdomein De Most, Balen (info en inschr.014/81 52 60 bij M. Van Buggenhout) -I- M. Van Buggenhout -e- 17 u. -m- zeis, hark

Schelde - Leie. Plantenstudietocht te Beerlegem -b- 14 u. Kerk Beerlegem -I- K. De Waele -e- 17 u.

Turnhout. Heidetocht Nederland: Rechte Heide, Gorp en Roover, De Ley -b- 7 u. fietsers, Theobalduskapel, Paterstraat, Turnhout, 8.30 u.wagens, grenspost Poppel -I- M.Smets -e- 18 u. info: 014/41 56 85

23

Denderland. Observeren van spinnen in het Osbroek te Aalst -b- 14 u. infobord Burg. Blankaertdreef (zijstraat Parklaan), Aalst -I- B. Goethals -e- 17 u.

Lier. Natuurzoektocht in Lier en directe omgeving voor jong en oud -b- 14 u. St.Gummaruscollege, Kannunik Davidlaan 10, Lier -I- H. D'Hondt -e- 17 u. -m- schrijfgerief.

Lier. Werkgroep Botanie onderzoekt kwartierhok C5 35 43 te Herentals: spoorweg-kanaaloevers -b- 8.15 u. station Lier, 9 u. station Herentals -I- A. De Jonghe -e- 17 u. -m- flora, loep, picknick.

Mandelstreke. Wandeling in "De Mandelhoek" -b- 9.30 u. ingang reservaat, Waterweg, Ingelmunster -I- B.Victoor -e- 12 u. info: 051/20 44 89

Mechelen. Ringdemonstratie in het Mechelsbroek door het ringstation Terlinden -b- 8 u. nieuwe sluis op dijk, 8.30 u. Nekkersport-centrum -I- Van Steenkiste -e- 12 u.

Noord-Limburg. Studie hooilandflora van de vloeiveiden -b- 9 u. Wateringen, einde Koloniestraat, Lommel -I- A. Mertens -e- 12.30 u.

Noord-Limburg. Vogelwaarnemen en tellen -b- 6 u. De Veeweyloop, Kiefhoek te Eksel richting Kerkhoven -I- A. Geuens -e- 12 u.

Noorderkempen. Steltloperstrek in de Antwerpse Polders. -b- 8 u. Kerk (centrum), Essen -I- F.Broos -e- 18 u.

Voorkempen. Maaidag op de Bonte Klepper -b- 8.30 u. dienstencentrum, Schoolstraat, Schilde, 9 u. baan Oostmalle-Rijkevoersel ter hoogte v.Avanti -I- R. Vergaen -e- 15.30 u.

25

Gent. Planteninventarisatie in kwartierhok D2 18 43 Halewyn te Drongen -b- 18.30 u. Halewynstation, Halewynstationstraat, Drongen -l- W. Sierens -e- 20 u.

29

Nat. Werkgr. Botanie. Planteninventarisatie van Westendse binnenduinen. -b- 9 u. kerk van Lombardsijde -l- J. Claerhout -e- 17 u. -m- flora, loep, picknick.

Netevallei. Barbecue -b- 18 u. Wielewaalokaal, Leopoldlei 81, Hallaar

Schelde - Leie. Observatie slaaptrek o.a. gele kwik, uitleg over rijkdom van vogels -b- 19 u. parking onder Scheldebrug tussen Kerkhove en Berchem -l- N. De Smet -e- 21.30 u.

30

Aalter. Spinnenwandeling in het Drongengoed -b- 14 u. hoeve Drongengoed, Drongengoedweg 9, Knesselare -l- B. Goethals -e- 16.30 u.

Denderland. Werkgroep botanie inventariseert kwartierhok E3 26 21, Helderger (Hoogkouter) -b- 8.30 u. parking stedelijk kerkhof, Leo de Bèthunelaan, Aalst, 9 u. kerk Helderger -l- W. Tolleneer -e- 12 u.

Gent. Bustocht naar het KBIN en het arboretum en bezoek aan museum voor Midden-Afrika. Inschr. 300 F op 000-0520631-32 Wielewaal Gent -b- 8.30 u. St. Pietersplein, Gent, 9.30 u. ingang KBIN -l- H. Van Renterghem -e- 19 u.

Geraardsbergen. Daguitstap naar de Kalmthoutse Heide: fauna en flora van de streek. -b- 7.30 u. Grote Markt, Geraardsbergen, 9 u. ingang Kalmthoutse Heide -l- R. Stevens -e- 20 u.

Merelbeke - Melle. Bustocht naar het K.B.I.N. en bezoek aan arboretum en museum Midden-Afrika. Inschr. 300 F volw., 150 F kinderen -b- 8.30 u. St. Pietersplein, Gent -l- C. Carchon -e- 19 u. -m- picknick.

Noord-Limburg. Informatie en educatie over de windmolen. -b- 14 u. Kattenbos, Lommel -l- J. Diepvens -e- 16.30 u.

Noord-Limburg. Vogelwaarnemen en tellen -b- 6 u. de Veeweyloop, Kieffhoek te Eksel richting Kerkhoven -l- A. Geuens -e- 12 u.

Scheldeland. Namiddag in het natuurgebied Bourgoyen te Gent -b- 14 u. Markt Wetteren, 14.30 u. onthaalcentrum De Grutto, Gandhistrat. -l- R. Clinckspoor -e- 17.30 u.

s'Heerenbosch. Bezoek aan het dierenpark van Planckendaal: informatie rond natuurbeschermingsprojecten o.l.v. plaatselijke gids. -b- 9.58 u. station Buggenhout, 11 u. Planckendaal, inschr. 520 F, tot 11 j. 390 F, senioren 410 F -l- M. Aerts -e- 17 u.

SEPTEMBER

3

Gent. Planteninventarisatie in hok D3 12 34: Groendreef, Gent -b- 18.30 u. kerk St. Jan Baptist, Gent -l- W. Sierens -e- 20 u.

5

Antwerpen-Zuid. Determinatie van planten op Fort 7 -b- 13.30 u. ingang Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -l- H. De Ceulaer -e- 16 u. -m- loep en determinatiewerk.

Antwerpen-Zuid. Bezoek aan het arboretum van Wilrijk. -b- 9 u. ingang Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk -l- H. De Ceulaer -e- 12.30 u.

Geraardsbergen. Beheerswerken in de Rietbeemd: tweede maaibeurt -b- 9 u. brugge over de Mark -l- G. Merlevede -e- 18 u.

Netevallei. Bezoek Torfbroek te Kampenhout (Berg) -b- 13.15 u. station Heist, 14 u. café Fauna-Flora te Kampenhout -l- K. Laeremans -e- 17 u.

Noorderkempen. Planteninventaris en planten leren kennen. -b- 8.45 u. Rauwmoer, Redemptoristenklooster, Essen -l- J. Pinseel -e- 12 u.

Schelde - Leie. Plantenstudietocht te Kruishoutem -b- 14 u. brug E17 op Steenweg Deinze-Kruishoutem -l- K. De Waele -e- 17 u.

6

Aalter. Familiewandeling in het Drongengoed: planten en dagvlinders -b- 9 u. hoeve Drongengoed, Drongengoedweg 9, Knesselare -l- E. Blondia -e- 11.30 u.

Denderland. Vogels observeren in Zeeland. -b- 7 u. Grote Markt, Dendermonde, info: 052/21 09 21 -l- N. De Meester -m- picknick.

Fruitstreek. Debat en dia's en video: weidelijk jagen (i.s.m. V.Z.W. Hesbania, Leefmilieu Nieuwerkerken) -b- 14 u. Ontmoetingscentrum P.E.C., Kleinveld 26, Gelinden -l- J. Thewis -e- 18 u. info: 011/48 46 89

Gent. Namiddagwandeling in het parklandschap van St. Martens Latem -b- 14 u. Kerk van St. Martens Latem -l- E. Van Renterghem -e- 17 u.

Geraardsbergen. Beheerswerken in de Rietbeemd: tweede maaibeurt -b- 9 u. Brugge over de Mark -l- G. Merlevede -e- 18 u.

Lier. Werkgroep Botanie inventariseert kwartierhok B5 41 12: bos en heideterein te Brasschaat -b- 8 u. station Lier, 9 u. kerk van Maria ter Heide (Steenweg naar Breda) -l- A. De Jonghe -e- 17 u. -m- flora, loep, picknick.

Midden-Kempen. Initiatie in roofvogeldeterminatie in De Graef Retie. -b- 8.30 u. Kanaalbrug 2 (weg Retie-Postel: Postel ter Heyde), 9 u. Retie De Graef -l- F. Vreysen -e- 12.30 u. -m- kijker, telescoop, determinatiegidsen, zitstoeltje.

Netevallei. Natuurwandeling in het Goor te Westmeerbeek (Broekbos en natte heide) -b- 10 u. kapel Sint Antonius van Padua, Goorstraat, Westmeerbeek -l- G. Ceulemans -e- 12 u. -m- laarzen.

Noorderkempen. Zeevogeltrek aan de Schelde. -b- 5.30 u. kerk (centrum), Essen -l- F. Broos -e- 12 u.

Schelde - Leie. Natuurwandeling langsheen de oude Scheldearmen en Schelde. -b- 14.30 u. kerk Meilegem -l- J. Vanheuverwijn -e- 17.30 u. info: 091/84 43 82

Turnhout. Uitstap naar Dombergheide -b- 13.45 u. Kruispunt Ring-Kastelein, Turnhout, 14.15 u. ingang reservaat, Dombergstraat, Turnhout -l- R. De Prins -e- 17 u. info: 014/42 58 85

Voorkempen. Daguitstap met eigen wagens naar de Braakman en Paulinapolders (NI) -b- 8 u. Toverfluit, Halle, 8.10 u. gemeentehuis Schilde, 8.15 u. gemeentehuis Wijnegem -l- J. Ferleu -e- 17 u.

7

Scheldeland. Plantenwandeling in de Zandbergen te Wetteren -b- 19 u. café De Notelaar (Zandbergen-Wetteren) -l- W. Van Caeneghem -e- 21.30 u.

12

Nat. Werkgr. Botanie. Planteninventarisatie Schulsbroek wachtbekken met hooilanden. -b- 9 u. station Schulen -l- A. De Jonghe -e- 17 u. -m- flora, loep, picknick.

Noorderkempen. Jubileumwandeling in de Kalmthoutse Heide, nadien koffietafel. -b- 15 u. Cuyltshof, Putse Steenweg, Kalmthout -l- H. Lieckens -e- 18 u.

13

Aalter. Fietstocht door de mooiste plekjes in ons gebied. -b- 14 u. Kerk Bellem -l- M. Van Moerkerke -e- 16.30 u.

Antwerpen-Zuid. Wandeling in de omgeving van de Brasschaatse Heide met vogel- en plantendeterminatie. -b- 8.30 u. eigen wagens station Oude God te Mortsel, 9 u. parking van het militair domein, Bredabaan -l- T. Wuyts -e- 17 u. -m- picknick, laarzen.

Lier. Beheerswerken Hooiendonkse Beemden -b- 8.30 u. station Lier, 9 u. Boshuisje te Zoersel -l- Y. Peeters -e- 12 u. -m- laarzen.

Mandelstreek. Wandeling in "De Mandelhoek". -b- 9.30 u. ingang reservaat, Waterweg, Ingelmunster -l- M. Dumoulin -e- 12 u. info: 051/20 44 89

Schelde - Leie. Paddestoelenstudietocht in het Heilig Geestgoed te Munte -b- 14 u. Kerk Munte -l- J. Rogge -e- 17 u.

Scheldeland. Landschapswandeling in de Waterhoek te Zele -b- 13.30 u. Markt Wetteren, 14 u. Appels-Veer -l- W. De Schutter -e- 17 u.

Turnhout. Uitstap naar de Ronde Put te Postel: waarneming van roofvogels. -b- 14 u. Brug 2, baan Retie-Mol-Postel (Postel Ter Heyde) -l- V. Van Gorp -e- 17 u. info: 014/41 56 85

Van Aalscholver tot Zeis

VIER BUIZERDS OMGEBRACHT IN HET TRIMPONTBOS TE EVERBEEK (BRAKEL)

In de buurt van het Wielewaalreservaat, het Trimpontbos (gelegen in het hartje van de Vlaamse Ardennen), werden eind april 4 krengen van Buizerds gevonden. Dit is vermoedelijk het werk van een aantal jagers die reeds gedurende vele jaren de streek onveilig maken.

De feiten

Halverwege de maand april werden, door een reservatuusmedewerker 2 dode Buizerds gevonden, in een moeilijk te bereiken uithoek van het Trimpontbos. Op 24 april werd de plaats van het onheil opnieuw bezocht om enkele dia's te maken van de dode vogels. Tot onze grote verbazing vonden we nog twee Buizerds, wat het totaal op 4 exemplaren bracht (de dieren lagen allen in een straal van 40 à 50 meter verspreid rond de Terkleppebeek en gaven de indruk aldaar geworpen te zijn als daad van provocatie aan ons adres). De rijkswacht werd verwittigd, stelde proces-verbaal op en voerde in de daaropvolgende dagen een buurtonderzoek uit.

De gevonden roofvogels maakten de zomer- en winterpopulatie uit van het Trimpontbos en een aantal omringende boscomplexen. Het ging hier om een broedkoppel uit het nabijgelegen Levierenbos en twee jaarlijkse overwinteraars van het Trimpontbos.

Er werd geen hagel aangetroffen in de krengen en er werden geen breuken van de beenderen vastgesteld. Een natuurlijke dood lijkt ons niet tot de mogelijkheden te behoren en de dieren werden dus hoogstwaarschijnlijk vergiftigd.

De Buizerd : vijand van de jager ?

Eigenlijk hoeven we ons deze vraag niet te stellen, daar we hier te maken hebben met een vogelsoort die reeds volledige bescherming geniet sinds een KB van 20 juli 1972.

De Buizerd zal zelden of nooit volwassen Fazanten, Hazen of Konijnen vangen. Hij is echter wel verlekkend op de dode exemplaren van deze soorten, waardoor hij zijn reputatie als aaseter en opruimer in de natuur alle eer aandoet. Ook zal hij zich wel eens wagen aan een ziek Konijntje of aan een jonge Fazant. Voorts bestaat zijn voedselpakket vooral uit muizen, amfibieën, bijen en zelfs regenwormen.

Het moge duidelijk zijn dat de Buizerd dan ook geen bedreiging vormt voor het 'schietvoer' (wildbestand) van de jagers.

Waarom dienden de dieren dan te worden uitgeschakeld? Voorwaar een complexe vraag zonder eenduidig antwoord.

Conclusie

Wielewaalafdelingen Geraardsbergen en Schelde-Leie streven dan ook op korte termijn naar een stevige aanpak van dergelijke jachtdelicten en op middellange termijn naar een totaal jachtverbod in en rond de natuurkengebieden van de Vlaamse Ardennen.

J. Bracquené, conservator Trimpontbosreservaat

POLDER VAN HET LAND VAN WAAS PLANT EIKEN

Op verzoek van Wielewaal Waasland-Noord plantte het Bestuur van de Polder van het Land van Waas een 25-tal eiken op de Krekeldijk voor het Panneweel te Meerdonk. Eerst waren er meer dan 80 bomen (3 rijen) toegezegd. Om duistere redenen werd er uiteindelijk slechts één rij aangeplant. Nog meer vragen rezen er toen bleek dat 7 Zomereiken, die 15 jaar geleden elders langs het Wielewaalreservaat Panneweel waren aangeplant, verdwenen waren en deze teruggevonden werden tussen het plantgoed.

Vanaf 1-9-1992 zal de mogelijkheid bestaan om in de lokalen van de Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedeschoon, Kon. Astridplein 24 te Antwerpen, een selectie uit de Wielewaalboekhandel te bekijken. Uiteraard zijn de voorgestelde boeken, nestkasten, voederhuisjes, CD's, cassettes met vogelzang enz. ook ter plaatse te koop. De mogelijkheid bestaat om, via bemiddeling van dit "tweede verkooppunt", alle titels uit de catalogus van onze boekhandel te bestellen.

Wij wensen de bestuursleden van de Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedeschoon alle succes met dit initiatief en danken hen voor hun medewerking. Niet alleen hun leden maar ook bv. Wielewaalleden uit het Antwerpse kunnen hiervan natuurlijk gebruik maken.

KRITIEK OP NATUURBEHEER!

Op de gemeenteraadszitting van februari jl. te Sint-Gillis-Waas spuide een ex-schepen zware kritiek op het kappen van bomen door De Wielewaal in het natuurreservaat Het Panneweel. Hij verzweeg echter dat het hier ging om exoten die plaats moesten maken voor spontane opslag van eik en berk, als vervanging van het mooie eeuwenoude eikenhakhoutbosje naast hetzelfde reservaat, dat hijzelf enkele jaren geleden liet kappen en vernietigen om het in te palmen als landbouwgrond.

M. De Jong

FLINKE UITBREIDING VAN ONS NATUURRESERVAAT DE KORHAAN TE ARENDONK

Op 5 mei 1992 werd door onze vereniging het contract getekend tot aankoop van twee percelen in de Reenheide te Arendonk. Het betreft de aan elkaar grenzende percelen wijk D, nr. 38d, groot 94a 73ca en nr. 38e, groot 95a 22ca. Tesaamen gaat het dus om 1ha 89a 95ca. De percelen liggen in de zogenaamde "hei van Perquy" (naam van de vroegere eigenaars), langs de zandweg die de grens vormt tussen Oud-Turnhout en Arendonk, en dit ten noorden van De Korhaan, vóór de weiden van De Braekeleer.

De aankoop geschiedt als uitbreiding van het erkend privaats natuurreservaat De Korhaan, dat onze vereniging sinds 1959 beheert in de nabije omgeving. Op het gewestplan Turnhout liggen de percelen in de R-zone (natuurreservaat of zone met wetenschappelijke waarde). Ze maken deel uit van het gerangschikt landschap De Liereman (uitbreidingsfasen 2 en 3), en van het EG-vogelrichtlijngebied nr 15.

De twee percelen bestaan in hoofdzaak uit heide van het droge type met verspreide begroeiing van Ruwe berken. Plaatselijk is er nogal wat opslag van jonge berken en dennen. Aan de oostzijde vinden we een uitloper van een met dennen bebost, lichtgolvend stuifzandcomplex.

Als plantesoorten groeien er o.a. Pijpestrootje, Struikhei, Dophei, Kruipwilg, Heidespurrie en Ruwe berk. Het gebied heeft een zeer grote waarde wegens het voorkomen van een van de rijkste groeiplaatsen van korstmossen in de Turnhoutse Kempen en als een van de weinige groeiplaatsen van de Heideknotszwam.

Een dergelijk droog en voedselarm gebied kent slechts weinig broedvogelsoorten, b.v. de Boompieper, Fitis en verschillende mezensoorten. In de onmiddellijke omgeving nestelt de Boomleeuwerik. Wil men deze soort behouden, dan moet men voorkomen dat de heide dichtgroeit met boomopslag. Hiertegen is echter door de vorige eigenaars weinig of niet opgetreden.

Naast een reptielensoort als de Kleine hagedis leven er een aantal gespecialiseerde insectensoorten, o.a. verschillende loopkevers, graafbijen en graafwespen.

Vermelden we ook het archeologisch belang dat het gebied te danken heeft aan de vondsten van verscheidene resten uit het Mesolithicum.

Uiteraard is er ook de grote landschappelijke waarde: heideterreinen zijn in onze Kempen spijtig genoeg erg zeldzaam geworden, zeker wanneer het gaat om vegetaties op licht golvend, oorspronkelijk stuifzandgebied.

G. Luyts

NIEUWE AANKOOP IN HET FRANS SEGERSRESERVAAT TE TURNHOUT

Ecologische beschrijving

Het vroegere Uitspreidingsveld van Turnhout werd bij de aanleg van de E-34 in het begin van de 70-er jaren van west naar oost doorsneden. Het gedeelte ten noorden van de autoweg werd opgenomen in de industriezone. Het zuidelijk gedeelte kreeg op het gewestplan deels de bestemming R-zone (natuurreservaat), deels industriezone. Deze gronden waren reeds grotendeels in handen van het stadsbestuur, dat haar eigendommen sinds 1981 in beheer heeft gegeven als natuurreservaat aan De Wielewaal. Door aankopen kon het stadsbestuur de meeste enclaves intussen verwerven zodat ze er nu ruim 20 hectaren bezit. Zelf kon De Wielewaal in 1983 van de intercommunale E3 de meest oostelijke uitloper van het gebied aankopen, nl. een hooiland van 52a 88ca. Twee enclaves bleven bestaan, deze van het OCMW-Turnhout en deze van baron de Viron uit Soy. Die laatste kwam recent publiek te koop en De Wielewaal slaagde er op 27-4-'92 in het blok van 1ha 37a 25ca te kopen.

We kunnen de recent aangekochte percelen grosso modo verdelen in 3 biotopen. Aan de noordzijde, langs de wandelweg, vinden we een loofhoutgordel met Zomereiken, Moereseiken en Canada's als hooghout en verder Zachte berk, Grauwe wilg, Ratelpopulier, Zwarte els, Lijsterbes, Vuilboom en Vlier. De ondergroei wordt plaatselijk gedomineerd door Adelaarsvaren en verder wat bramen en Hondsdraf. Ook aan de oost- en zuidrand (langs de Aa) staat er een rij Canada's en een prachtige oude Schietwilg (omvang meer dan 4 meter) met o.a. Speenkruid in de kruidlaag.

Het centrale deel bestaat uit een grazige vegetatie met verschillende zeggesoorten, Riet en Smeerwortel. Hier vinden we ook de enige Gagelstruik die in deze omgeving heeft kunnen overleven. Door de uitbouw van de industriezones ten zuiden van Turnhout zijn daar nl. alle moerasgebieden met gagelstruwelen verdwenen.

Als derde biotooptype vernoemen we nog een prachtige, oude (afgesneden) Aa-meander, die een mooie waterpartij vormt.

Op de nu verworven percelen broeden o.a. Waterhoen, Nachtegaal, Fitis, Tjif-tjaf, Zwartkop. Tuinfluiter en Grote bonte specht. Op trek pleistert de zeldzame Houtsnip er regelmatig. Als andere diersoorten die er voorkomen noemen we o.a. Ree, Groene en Bruine kikker en Gewone pad.

ZOEKERTJE

GEVRAAGD:

Wielewaalafdeling Moervaart-Zuidlede is op zoek naar enkele honderden pannen om het dak van de veldschuur in ons reservaat "De Turfmeersen" te herstellen. Het gaat hier om Sterreberg-pannen uit Courtrai (Kortrijk) en ze hebben een enkele sluiting ($\pm 29,5 \times 21$ cm groot of $\pm 23 \times 18$ cm dekkende oppervlakte). Een grote hoeveelheid van een ander soort pannen is eventueel ook welkom. Leden kunnen ondergetekende contacteren. Op 11-12 juli houden we immers een werkweekend aan deze veldschuur. Geïnteresseerde medewerkers zijn ter plaatse welkom vanaf 9 u. of 14 u.
Lieven Van Hooste, Oostvaart 13, 9190 Moerbeke-Waas,
tel. (091) 46 94 34

De Wielewaal in Kenia

Van zaterdag 26 oktober tot en met zondag 10 november 1991

Henri Franckx

Wie van Zwart-Afrika houdt, van zijn boeiende mensen, van zijn schitterende natuur en van prachtige wilde dieren moet absoluut eens naar Kenia reizen. Veel risico's zijn er niet aan verbonden. Het land is veel hygiënischer dan men soms denkt. De hotels zijn buitengewoon en de gastronomie verbaast elke reiziger. Elke Kenia-reis omvat enkele safari-tochten. Safari is het swahili-woord voor reis. De wildparken zijn over de hele wereld beroemd. Kenia beschermt zijn rijke dierenwereld met veel zorg. De regering weet dat de parken een belangrijke bron van inkomsten vormen. Voor Kenia is een visum vereist en zijn inentingen tegen pokken, cholera en gele koorts aangeraden. Ook tegen malaria moeten pillen genomen worden.

De vlucht van Nairobi duurt 8,5 uur. Aan boord van de Boeing 747 geniet men van de gekende service van KLM: warme maaltijden en alle dranken gratis.

Eens in de luchthaven van Nairobi begint de Afrikaanse chaos. Te midden van de grootste wanorde moet men een immigratiekaart invullen en deze samen met het visum laten afstempelen. Vervolgens moet men op een formulier zijn vreemde munten aangeven. Ook bij aankomst in het Jaracanda-hotel, moet men per kamer een registratiekaart invullen. Achteraf zal blijken dat heel deze administratieve rompslomp een maat voor niets is.

Na een korte nacht en het eerste lekker ontbijt vertrokken we op zondag, 27 oktober met de safari-busjes. Big Ben, "the number one of Kenya", is onze driver. Hij is de beste zwarte ornitholoog van Afrika en de baas van de andere chauffeurs. We zitten met 7 in een busje. Vooraan telkens een tolk, een Wielewaler die Engels kent en vertaalt wat de gids-chauffeur vertelt.

Nyeri

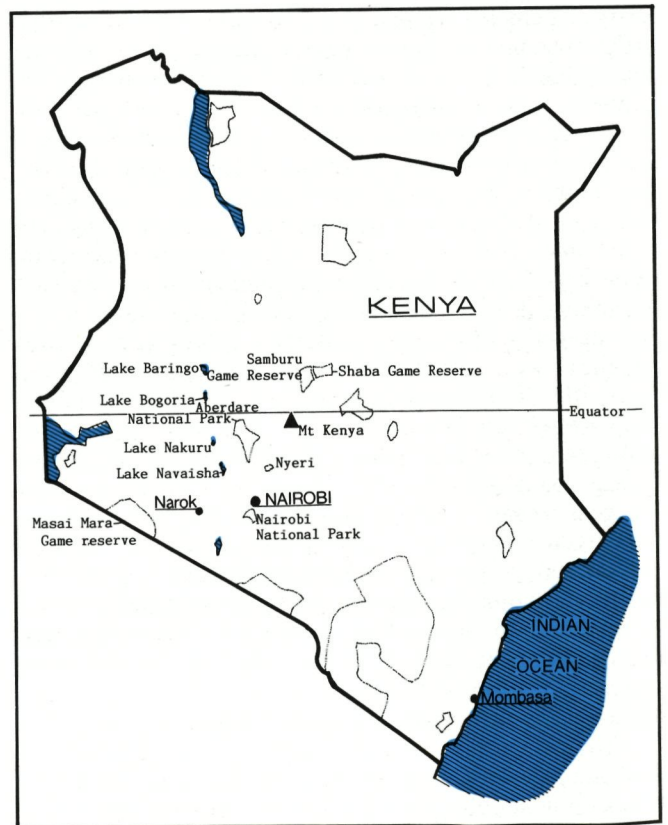
Via lanen, omzoomd met sierbomen, zoals bougainvillea en jacaranda, verlaten we de hoofdstad Nairobi in noordelijke richting. We rijden doorheen de vruchtbare hooglanden, woongebied van de Kikuyus. De Kikuyu-stam is met zijn drie miljoen leden de belangrijkste bevolkingsgroep van Oost-Afrika. Tijdens de kolonisatieperiode werden hun landbouwgronden door de blanken ingepalmd. Het waren de Kikuyus die de drijvende kracht waren achter de Mau Mau-opstand van de jaren '50, die uiteindelijk na veel bloedvergieten zou leiden tot de onafhankelijkheid van Kenya in 1963. De Kikuyu-stam leverde trouwens met Yomo Kenyatta de eerste president van de republiek.

Op weg naar Muranga stopten we een eerste maal bij de Thika-watervallen nabij het Blue Post Hotel. We konden hier de eerste vogels zien die typisch zijn voor het bergwoud, o.a. neushoornvogels, honingzuigers en toerako's.

Via een jacaranda-laan reden we het koffiëcentrum en districthoofdplaats Nyeri binnen. Nabij de golfsterreinen ligt het koloniale Outspan Hotel: een oase van rust met

prachtig aangelegde tuinen. Het was de laatste verblijfplaats van Lord Baden Powell. Zijn cottage "Paxten" wordt er ter zijner nagedachtenis bewaard en kan bezocht worden.

Na de lunch deden we aan vogelobservatie in de tuinen en tijdens een wandeling naar de Chania-rivier, bereikbaar via een achterpoortje van het hotel. Tijdens de wandeling komt men voorbij een enorme ficus, waarvan de stam ooit de schuilplaats was voor enkele leden van de Mau Mau-beweging. Tijdens de tocht werden nog meer vogels van het bergwoud waargenomen. Vanuit de tuin is ook de Mount Kenya, een 5249 m hoge vulkaan, te zien.

Kaart : G. Driessens

Mannetje Woestijnvink

Foto: H. Van der Vloet

The Aberdares Country Club en "The Ark".

De Aberdares Country Club is een tussenstation gelegen aan de voet van het Aberdares of Nyandarua-gebergte, een regenrijk massief met meer dan 4000 m hoge toppen.

Voor en na de rijkelijke lunch in het restaurant van de club was er tijd voor vogelobservatie in het prachtige park van de club. Ook een eerste groep bavianen kreeg veel aandacht.

's Namiddags vertrokken we naar het boomhotel "The Ark". Gezien daar enkel de handbagage met het nachten toiletgerief wordt toegelaten, blijft de hoofdbagage in de Club.

Met een terreinbus van de Club reden we over een piste door een gebied dat bekend staat als "the Salient" en waarin de eerste Luipaard werd gezien.

We bevinden ons in het nationaal park, waarvan de onderste regionen begroeid zijn met bergwoud. Boven de boomgrens zijn er heidevelden en moeraslanden met alpine flora. De lodge zelf ziet uit op een drinkpoel en zoutlikplaatsen, waaraan tal van diersoorten zich te goed doen: Woudolifanten en -buffels, Bosbokken, Reuze- en Wrattenzwijnen, Leeuwen, Zwarte neushoorns, mangoesten, eekhoorns en genetskatten. Om het de bezoeker gemakkelijk te maken, worden er dagelijks twee zakken zout uitgeschud, vlak voor de lodge.

Hier bleek al duidelijk dat de Buffel heer en meester is van de jungle. Bosbokken, Olifanten en Leeuwen gaan hem uit de weg.

Langsheen de loopbrug zagen we weer tal van bergwoudvogels, vooral als een voederplank wordt bijgevuld: zaadeters, wevers, lijsters, muisvogels, kanaries, bulbuuls, Bronsnekdui... en vele anderen. Na zonsondergang worden de poel en saltlicks verlicht, zodat u in principe aan wildobservatie kan doen gedurende de hele nacht. Wanneer de slaap u toch zou overvallen kunt u

de alarmknop op uw kamer aanzetten, waardoor u automatisch gewekt wordt, indien een zeldzaamheid zich zou laten betrappen.

Maar goed dat "The Ark" in het begin van de reis bezocht wordt, want op het einde zou niemand nog uit zijn bed komen voor een paar leeuwen.

Het Samburu Nationaal Park

Na het ontbijt gingen we in de Aberdares Country Club de hoofdbagage ophalen. Langsheen de flanken van Mt Kenya reden we naar Nanyuki, waar we de evenaar kruisten. We passeerden de exclusieve Mt Kenya Safari Club, het voormalig buitenverblijf van filmacteur William Holden, de Sirimon-rivier en reden over een uitstekende asfaltweg en langsheen uitgestrekte graanvelden en weilanden naar Isiolo. We keken hier uit naar weduwvogels, Jakhalsbuiser en Zwartebruine ruigpoothavik. Zo kwamen we aan de Grote Slenk, een 6000 km lange breuk in de aardkorst van Afrika, die Kenya van noord naar zuid doorsnijdt.

Isiolo is een provinciestadje waar de geasfalteerde weg en de "beschaafde wereld" eindigt en de echte Afrikaanse safari op pistes begint.

We bevinden ons nu in de droge halfwoestijnen en struiksavannes waarin de Samburus met hun geiten, schapen en dromedarissen rondtrekken.

De Samburu zijn nauw verwant aan de Massai en zijn getooid met kleurrijke glaskralen om de hals, metalen armbanden en een metalen driehoek op het voorhoofd. Zij strijken haar, gezicht en bovenlijf in met rode oker. Fotograferen of filmen zonder toelating is hier strikt verboden.

Na 50 km piste bereikten we de ingang van het Samburu National Reserve, dat in feite uit drie afzonderlijke delen bestaat: Buffalo Springs, Shaba en Samburu.

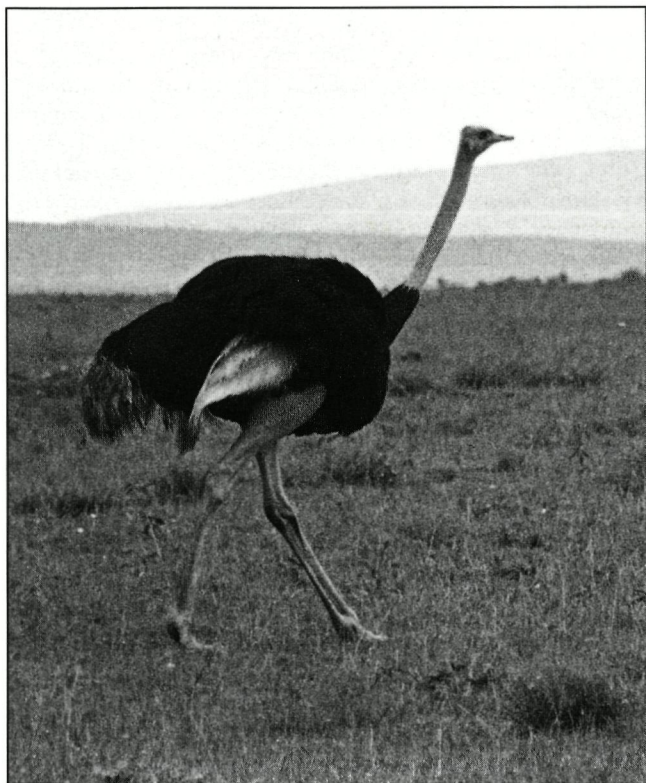
Alle reservaten bevatten de typische diersoorten van droge halfwoestijnen: Grévy-zebra, Spiesbok, Giraf-antilope, Netgiraf, Dikdik. Verder zijn er ook algemene soorten als Impala, Grantsgazelle, Waterbok, Wrattenzwijn, Buffel, Olifant, bavianen en meerkatten, Zadelrugjakhals, Luipaard en Jachtluipaard. Samburu is ook zeer rijk aan vogels: Struisvogel, verschillende trappensoorten, parel- en zandhoenders, neushoornvogels, bijeneters, wevers, glansspreeuwen en tal van roofvogels zoals de Goochelarend, Steppenarend, Grijze wouw, Zingende havik, Oorgier, Rüppelsgier, Bengaalse gier, Kapgier...

Wat ons vooral opviel is dat de dieren en vogels absoluut niet schuw zijn. Ze laten zich door de safari-busjes tot op enkele meters benaderen en eten of slapen rustig voort.

We verbleven drie nachten in de gloednieuwe Sarova Shaba Lodge, gelegen aan de zuidelijke oever van de Ewaso Ngiro (Bruine Water) in het Shaba-reservaat. De chalets zijn harmonieus in het landschap gebouwd en liggen in de schaduw van doumpalmen met hun typische gesplitste stammen.

In de rivier liggen Krokodillen en Nijlwaranen. De vogels, vooral weervogels en glansspreeuwen, komen in het open restaurant op de tafels brood en suiker pikken. In de namiddag gingen we een eerste maal op safari in het Buffalo Springs-reservaat, genaamd naar de bronnen waarrond zich tal van dieren en vogels verzamelen. Hier deden we een aantal bijzondere waarnemingen o.a. Renvogel, Zwaluwbastardwouw, Masker- en Roodbuikzandhoen, Zwartmaskerduifje, Kaapse griel en Oranjebuikpapegaai.

De volgende dag gingen we op safari in het Shaba-reservaat, dat zich uitstrekt rondom de Nyambeniheuveld. Het park ontleent zijn naam aan de koperkleurige zandheuvel Mt Shaba, die het landschap domineert. Hier was het dat Joy Adamson inspiratie vond voor haar boeken "Born Free", "Living Free", "The people of Kenya" en "De koningin van Shaba".

Mannetje Struisvogel

Foto: A. Lagrou

Door stroperigheid bevat het park minder en meer schuwe dieren dan zijn buurreervaten, maar landschappelijk is het een pareltje.

De derde dag trokken we naar het eigenlijke Samburu-reservaat. In dit gedeelte van het park komen grote kudden Olifanten voor, vooral spektakulair als ze de rivier oversteken. Op zandbanken in de rivier zonnen Krokodillen en de afgestorven boomstammen vormen een goede uitkijkpost voor roofvogels, voornamelijk gieren.

De lunch namen we in de Samburu Lodge, waarrond vele vogelsoorten werden waargenomen. Meerkatten stalen hier in het restaurant het brood van de tafel. Twee genetkatten liepen er over de kasten. Eekhoorns aten er uit de hand en meer dan 12 vogelsoorten kwamen er af op broodkruimels en koekjes. In een palmboom aan de overzijde van de rivier zat de zeldzame Palmnoot-gier.

Reuzen trap

Foto: H. Van der Vloet

Senegalese trap

Foto: H. Van der Vloet

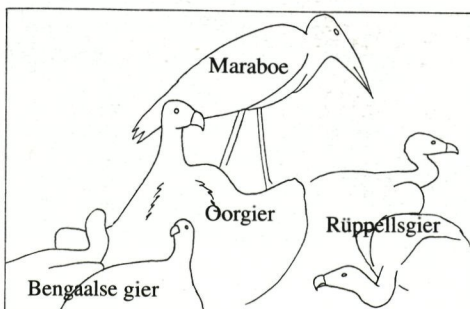
Zwartbuik trap

Foto: H. Van der Vloet

Vrouwtje Roodbuikzandhoen

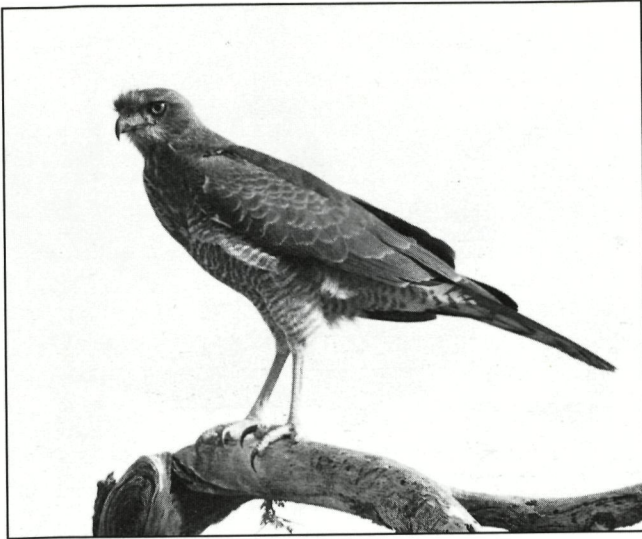
Foto: H. Van der Vloet

Lake Baringo

De hele voormiddag werd besteed aan de helse rit van 280 km piste door de Kirisha-heuvels en het Loroichi-plateau. Het mag weer eens een wonder heten, dat geen van de 7 busjes op de meer dan hobbelige zandwegen gekanteld is.

Toen we het Baringo-meer naderden, ontmoetten we de

Havik

Foto: A. Lagrou

Pokot, een stam van veehoeders, gekleed in zwarte gedroogde geitenvellen.

Baringo is een zoetwatermeer. Het zou ondergronds vanuit vulkanische bodemlagen gevoed worden. Het meer is zeer visrijk (tilapia en meerval) en trekt daarom veel watervogels, waaronder Goliathreiger, Witte- en Kroeskoppelikaan, Hamerkop, Afrikaanse lelietrappier en Visarend.

We verbleven twee dagen in Lake Baringo Club.

In de prachtige tuinen zien we de Paradijsvliegenvanger (ook de witte fase), Gevlekte oehoe, Witsnavelbuffelwever, Witbuiktoerako en verschillende soorten glansspreeuwen, bijeneters, wevers en honingzuigers.

Na het vallen van de avond komen de Nijlpaarden grazen op de grasperken van de lodge.

De volgende dag begon met een ochtendwandeling aan de voet van de wat verderop gelegen vulkaanklippen. Deze klippen zijn het biotoop van de Klipdas, waarop de Zwarte arend jaagt. Baringo is één van de enige plaatsen in Kenia waar deze arend voorkomt en ook broedt. Verder zagen we verschillende neushoornvogelsoorten, waaronder de Hemprich's en Jackson neushoornvogel, koekoeken en muisvogels.

Na het ontbijt volgde een boottocht op het meer.

Langsheen rietkragen en papyrusvelden vaarden we naar de oostelijke oevers waar bij een riviermonding vele watervogels foerageerden.

Lake Bogoria

Lake Bogoria, vroeger gekend als Lake Hannington, vormt landschappelijk een hoogtepunt van de reis. Twee miljoen Grote en Kleine flamingo's foerageren er tegen een achtergrond van steil uit het meer oprijzende rotsen en klippen. De Afrikaanse zeearend leeft hier niet van vis maar van flamingo's. Achteraan in de vallei spuiten zwavelhoudende warmwatergeisers ($\pm 60^\circ \text{C}$) een mistgordijn omhoog. In het park komt de Grote koedoe voor.

Lake Nakuru

Op weg naar Lake Nakuru passeerden we het woongebied van de Tugen, de stam van de huidige president

Witbuiktoerako

Foto: A. Lagrou

Arab Moi, wiens enorme privé-domein we voorbij rijden. Mobutu schijnt dus niet de enige zwarte vorst te zijn, die in de eerste plaats voor zichzelf gezorgd heeft.

Langsheen de overigens uitstekende asfaltwegen zien we sisalplantages. De vezels worden gebruikt voor het vervaardigen van touwen en het vlechten van matten en manden.

Nakuru National Park, gelegen rondom het gelijknamige sodameer, doet dienst als opvangcentrum van gekwetste of elders ongewenste diersoorten. Hier zagen we grote kuddes Daiffa-waterbokken en de zeldzame Bohorrietbok en Rotschild-giraf. In de acacias ligt soms een Luipaard te slapen op een tak. De hoogteligging (1755m) van het meer in de nabijheid van de evenaar stimuleert de groei van spirulina-algen, de voedselbron van vele vissen en vogels. Dat maakt dat in en rond het Nakuru-meer maar dan 400 vogelsoorten werden gere-

Grote en Kleine flamingo

Foto: H. Van der Vloet

gistreerd, waaronder grote kolonies aalscholvers en pelikanen. Bijzondere waarnemingen zijn de Tamboe-reinduif en de Witschouderlijster. We verbleven hier in het gerenoveerde Lion Hill Camp. In de nabijheid staat een woud van Reuzekandelaarcactussen *Euphorbia candelabra*.

Het Masai-Mara-reservaat

We beklommen een uitloper van het Mau-gebergte en duikelden dan opnieuw de Grote Slenk in naar Narok, dat we na 120 km bereikten. Narok is de districtshoofdplaats van de Masai door wier graaslanden we reeds geruime tijd reden.

De Masai-stam is legendarisch, bekend om hun fierheid en moed. Het zijn veehoeders, afkomstig uit Soedan, die op zoek naar vruchtbare weidegronden zuidwaarts trokken tot ze in de Rift Valley terecht kwamen. Ze beheersten weldra de vlakten vanaf het Victoriameer tot de Indische oceaan en van Mt Kenya tot de Kilimandjaro. De komst van de Europeanen, interne twisten en natuurlijke katastrofen als ziekten, droogte en hongersnood decimeerden hun aantal tot een 120.000 leden.

Hun vruchtbare weidegronden werden door de Engelsen en de Kikuyus ingepalmd en ze werden verdreven naar beide zijden van de Kenyaanse zuidgrens met Tanzania, waar ze nog steeds verblijven. Ze wonen er in familiedorpjes omgeven door een doornige haag van takken. Hun hutten zijn gemaakt van een mengsel van leem en koeienmest. Ze staan in een cirkel en horen toe aan de verschillende vrouwen van een Masai-familiehoofd. Hij kan zich zo veel vrouwen toeëigenen als zijn rijkdom aan vee toelaat. Voor één vrouw worden 20 tot 100 runderen geboden. Masai-krijgers huwen pas rond hun dertigste, maar hebben een vrij seksueel verkeer met de Masai-vrouwen, die er een minnaar op na houden. Het dorpshef is de wettelijke vader van alle geboren kinderen, ongeacht door wie ze werden verwekt. De Masai leven van en voor hun vee. De grond waarop het graai is heilig. Het traditioneel voedsel bestaat uit saroi, een mengsel van melk en bloed, dat ze in langwerpige kalebassen bewaren.

Het contact met de westerse "beschaving", landbouwdruk, toerisme, handel in vee en sociale veranderingen doemen de Masai, die nochtans epidemieën, hongersnood, slavenhandel en kolonisatie konden overleven, tot de uiteindelijke verdwijning en dat proces is al volop aan gang.

Nog voor we het reservaat bereikten, zagen we in de Loita-vlakten, reeds grote kudden antilopen, gazellen en zebra's.

We verbleven drie nachten in het Fig Tree Camp, een verwaarloosd tentenkamp, uitgebaat door Hindoes.

De voornaamste attractie van het kamp zijn de meerkatten, die ondanks het toezicht van de Masai-bewakers de tenten binnendringen. Ze laden de valiezen uit en snoepen alles op wat eetbaar is. Tot dank voor het aangenaam verblijf sproeien ze nog de bedspreien nat.

Het Masai-reservaat bestaat uit 1800 km² glooiende grassavannes gelegen op een 2000 m hoog plateau, dat bevoloed wordt door de Mara en haar bijrivieren. De savannes, heuvelruggen en beboste rivieroeveren herbergen een enorme en beboste rivieroeveren herbergen een enorme variëteit dieren en vogels: grote kudden Buffels, Gnoes, Zebra's, Impalas, Thomson- en Grants-

gazellen. Verder ook de Topi, hartebeesten, Eland-antilope, Waterbok, Paardantilope en de Masaigiraf, die zich door zijn gebloemde tekening onderscheidt van de andere girafsoorten. De populaties Olifanten en Zwarte neushoorns zijn door stropers erg uitgedund. We vinden er ook alle roofdieren: Leeuw, Luipaard, Jachtluipaard, hyena en jakhals.

Meest spectaculair is de elk jaar terugkerende migratie van zo'n twee miljoen gnoes en een half miljoen zebra's. Van juni tot augustus trekken ze van zuid naar noord. Van september tot oktober keren ze terug naar de Serengeti, de korte regens achterna om hun jongen te werpen. Ook de ornitholoog komt hier met 450 vogelsoorten aan zijn trekken: Struisvogel, Secretarisvogel, trappen, Kroonkraanvogel en Zadelbekooievaar om het bij de grootste te houden. Verder tal van kievitsoorten, bijeneters, piepers, klauwieren, zwaluwen, zaadeters en roofvogels, waaronder dit ogenblik van het jaar vele Europese migranten: Steppenarend, Havikarend, Grijsze wouw, Schreeuw- en Bastaardarend, tal van giersoorten en de Afrikaanse visuil, die regelmatig gezien wordt langs de Mararivier, maar elders uiterst zeldzaam is. De Mararivier is bevolkt met Nijlpaarden en Krokodillen en is het biotoop van ijsvogels, Ibis, Nimmerzat, reigers, plevieren en andere watervogels.

's Morgens is er ofwel een vroege ochtendsafari (voor het ontbijt) waarbij de kans op jagende roofdieren groter is, of een safari na het ontbijt.

Van 16 tot 18 uur is de tweede safaritocht. Omdat de omgeving rond de lodges de beste observatieplaatsen zijn voor kleinere vogelsoorten, trokken wij op een middag naar de zeer luxueuse Keekorok-lodge, waar de deelnemers van de Club Exotica-reis verbleven. Het verschil met het wiewaualverblijf was té groot.

Wat in de reservaten vooral opvalt is de harmonie, waarin de dieren leven met elkaar en met de mens. Zo moet het in het aards paradijs ooit geweest zijn. Anderzijds zijn het vooral de roofdieren: Leeuw en Jachtluipaard, die het slachtoffer worden van de fotosafari's. Heel de dag door worden de luie en lieve dieren omringd en lastig gevallen door safaribusjes. Niets van hun privé-leven ontsnapt aan de lens van de fotografen. In heel Kenia zijn er naar schatting 20.000 Olifanten,

Secretarisvogel

Foto: A. Lagrou

83 % minder dan in 1970. De oorzaak is de stroperij en zolang er zoveel geld wordt neergeteld voor ivoor en voor de hoorns van de Neushoorns zal hieraan slechts een einde komen als de laatste van deze diersoorten zijn afgemaakt. De regering reageert hiertegen weliswaar door het inzetten van veiligheidstroepen en het ter plaatse neerschieten van betrapte stropers.

Aziatische steppearend

Foto: H. Van der Vloet

Lake Naivasha

Het meer ligt op de bodem van de Great Rift-vallei maar toch nog op 1890 m hoogte. Het waterpeil is erg afhankelijk van de neerslag. Bovendien wordt het water gebruikt voor de irrigatie van omliggende landerijen en wijngaarden. Andere bedreigingen voor het fragiele ecosysteem zijn de introductie van de *Salvinia*-waterplant, die in dikke tapijten op het wateroppervlak drijft, van de Beverrat, die zich voedt met papyrus, en het uitzetten van roofvissen in het meer. Toch is Naivasha nog steeds een vogelparadijs en het meer heeft met het Lake Naivasha hotel en de Safariland Lodge uitstekende hotels voor een aangenaam verblijf. Vele vogelsoorten kunnen er waargenomen worden vanop een loopbrug en beter nog tijdens een boottocht op het meer. Facultatieve bezoeken zijn mogelijk aan het nabijgelegen Logonot National Reserve, genaamd naar de 2780 m hoge uitgedoofde vulkaan of het Hell's Gate National Park, een grasrijke kloof waarin o.a. hartebeesten grazen. Langsheen de ravijnwanden broeden gieren, o.a. de Lammergier en ook de Verreaux-arend zou hier voorkomen.

Terugreis

Na enkele uren verblijf in het gastvrije Jacaranda-hotel van Nairobi, waar men zich kon verfrissen en omkleden voor de terugreis, eindigt de Kenia-safari in de Jomo Kenyatta International Airport, waar men moet inschepen voor de nachtvlucht naar Schiphol.

Kroonkraanvogel

Foto: A. Lagrou

Grijze wouw

Foto: A. Lagrou

Het vertrek is nog chaotischer dan de aankomst. Eerst moet men een half uur aanschuiven om zijn valies af te geven. Daarna moet men ze terug ophalen om ze aan de zagezegde douaniers te tonen. Na het overhandigen van de nodige fooien mag men ze dan zelf op de band zetten.

De muntaangifteformulieren worden zonder enige controle geklasseerd. Na het overhandigen van 20 dollar krijgt men een stempel op het vliegtuigticket en kan men eindelijk door de pascontrole. Het is gewoon een

Afrikaanse nimmerzat

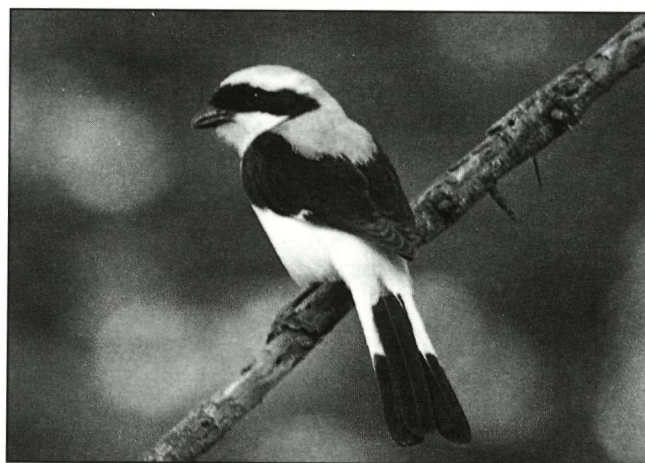
Foto: H. Van der Vloet

Kroonkievit

Foto: H. Van der Vloet

schandelijk afscheid van een prachtig maar corrupt land. Jaarlijks bezoeken ruim een half miljoen toeristen Kenia. Zij komen voor de toeristische paradijzen. De enige Kenianen waarmee ze in contact komen zijn de

Grijsrugklauwier

Foto: A. Lagrou

chauffeurs van de safaribusjes en het personeel van de hotels. Voor hen is Kenia een rijk land met vriendelijke mensen. Kenia is echter een van de armste landen van de wereld. De gewone bevolking is er ondervoed, slecht gekleed en onderbetaald. De bevolking verdient zo weinig — nog geen 1000 F per maand — dat het geven van een fooi een algemene regel is. Kelners, roomboys, bellboys, chauffeurs en gidsen verwachten allen een fooi. Tijdens de twee weken werden 2011 km afgelegd, meestal op onverharde en onbedekte wegen. De deelnemers zagen samen 424 vogelsoorten. Wie een reis naar Kenia heeft gemaakt, stopt er daarna best mee. Waar men daarna ook gaat, niets kan de fauna-rijkdom van dit land evenaren.

H. Franckx, Vredelaan 29, 2500 Lier

Goed om te weten

EEN GROENE WENSELIJKHEIDSKAART VOOR LIMBURG

Waarom een Groene Wenselijkheidskaart?

Er is momenteel een tendens om de **ruimtelijke ordening** nieuwe leven in te blazen: men zit met verouderde gewestplannen, vanuit verschillende sectoren wordt druk uitgeoefend om de gewestplannen aan te passen. Situaties zijn veranderd, inzichten geëvolueerd. Men wil terug werk maken van het **structuurplan Vlaanderen**. Anderzijds wordt gewerkt aan de **"Groene Hoofdstructuur voor Vlaanderen"** (GHS), een samenhangend geheel van natuurkern-, natuurontwikkelings- en verbindingsgebieden, waarvoor bijzondere bescherming wordt voorzien.

In 1991 werd binnen de Provinciale Adviesraad voor Leefmilieu (PAL) gesuggereerd om voor Limburg, aansluitend op de GHS, een **"Groene Wenselijkheidskaart"** op te stellen. Dit om te vermijden dat de hele evolutie in het natuur- en milieubeleid in Limburg zich binnenskamers zou afspelen, en dat economisch sterke sectoren teveel overwicht zouden halen. Gedeputeerde Steve Stevaert heeft daarom de aanzet gegeven tot een open maatschappelijke dialoog over ruimtelijke ordening, uitgaande van de zwakste schakel in het geheel, met name de natuur.

De Groene Wenselijkheidskaart is een visie van de "groene sector" in Limburg, en is geenszins op te vatten als een beleidsverklaring van het Provinciebestuur. Het is m.a.w. geen document dat te nemen of te laten is. Het wil eerder het maatschappelijk denken over "ruimte voor natuur" (en dus milieukwaliteit) stimuleren. In een land met een slechte ruimtelijke ordening en andere sectoren in expansie is een dergelijk "offensief" vanuit de natuurbehoudssector geen overbodige luxe.

Wat stelt de Groene Wenselijkheidskaart voor?

De Groene Wenselijkheidskaart geeft een overzicht van de waardevolle landschappen en natuurgebieden waarover we nog beschikken. Ook de plaatsen waar er kansen zijn voor natuurontwikkeling zijn aangegeven. De nadruk ligt op **samenhang**, vandaar dat ook verbindingen zijn ingetekend.

De kaart is vrij maximalistisch ingekleurd: alle nog bestaande gebieden met hoge natuurwaarden zijn opgenomen, dus los van de gewestplannen.

Volgende categorieën zijn opgenomen:

A. Natuurgebieden:

Dit zijn zowel de echte natuurgebieden (heide, beekvalleien, moerasgebieden), als bossen en kleinschalige landbouwlandschappen, waar andere

sectoren mee de natuurwaarde bepalen.

Enkele belangrijke natuurgebieden zijn:

- in Zuid-Limburg: de valleien van Demer, Herk en Mombeek en de hellingbossen.
- de bossen van de Voerstreek
- in de Kempen: vijvergebied midden-Limburg, de hoge Kempen, de militaire domeinen en staatsbossen (o.a. Pijnven), de Kempische beekvalleien (Zwarte beek, Bosbeek, Aabeek, Dommel), moerasgebieden (Stamproyerbroek) en de Wateringen.

Nevencategorie: natuurontwikkeling: dit zijn gebieden met een lage actuele natuurwaarde die, door natuurontwikkeling (terug) kunnen aansluiten bij de omringende natuurgebieden: oude groeven en ongebruikte industrieterreinen, landbouwencaves temidden van natuurgebieden. Door hier aan natuurontwikkeling te doen krijgen we terug samenhang in het geheel van natuurgebieden. Het belangrijkste natuurontwikkelingsgebied in Limburg is de Grensmaas.

B. Kleine landschapselementen (KLE)

Gebieden met een hoge dichtheid van KLE: houtkanten, kleine bosjes, holle wegen, poelen,... Dit is vooral het geval in vochtig Haspengouw, Voeren en grote delen van de Kempen.

Nevencategorie: waar KLE ontwikkeld moeten worden. Vooral in droog-Haspengouw met z'n ruilverkavelingen, de laagstamplantages in vochtig-Haspengouw en noord-oost Limburg. KLE moeten hier als stapstenen voor de verspreiding van flora en fauna ingeplant worden.

Wat zijn de verwachtingen?

De Groene Wenselijkheidskaart is een sensibiliserend document naar de Limburgse bevolking. Met de hulp van natuurverenigingen en gemeentebesturen werden vanaf 19 mei op 3.000 plaatsen in Limburg "Groene Wenselijkheidskaarten" opgehangen, die omwille van hun originele vormgeving, zeker de aandacht zullen trekken.

Met deze campagne wil het Provinciebestuur de Limburgers wijzen op het belang van de natuur in hun

provincie, om zo ervoor te zorgen dat de slogan "Limburg, de groene provincie" ook binnen enkele jaren nog van toepassing kan zijn.

De Groene Wenselijkheidskaart wil impulsen geven naar gemeentebesturen, waar men, in het kader van de milieuconvenanten met de Vlaamse Gemeenschap, **natuurontwikkelingsplannen** zal opstellen.

Naar aanleiding van het verschijnen van de Groene Wenselijkheidskaart zal een maatschappelijk debat op gang gebracht worden. Dit zal op twee manieren gebeuren: Gemeentelijke debatavonden en thematische debatavonden (rond landbouw, bosbouw, industrie en recreatie).

Geïnteresseerden kunnen de kaart gratis afhalen bij de plaatselijke milieuverenigingen, gemeentebesturen of bij het Provinciaal Natuurcentrum Zuivelmarkt 33 te 3500 Hasselt (ook telefonisch te bestellen 011/21 02 66).

**Dank zij de steun van de Stichting Leefmilieu/Kredietbank :
76 JONGERENGROEPEN
STEKEN DE NATUUR EEN
HANDJE TOE!**

Is er binnen 20-25 jaar nog sprake van een Vlaams landschap? Een retorische vraag? Ondanks een stilaan op snelheid komend milieu- en natuurbelief en de (nog steeds ontoereikende) tussenkomst van overheid en beleidsverantwoordelijken verloederen onze open ruimte en de algemene milieukwaliteit helaas nog steeds met rasse schreden.

Maar gelukkig zijn er ook hoopgevendende signalen. Tegenover die alarmkreten staan er nog vele enthousiaste idealisten klaar die — vanuit een diep respect en een warme liefde voor milieu en natuur en een verantwoordelijkheidsgevoel voor onze toekomstige generaties — de handen uit de mouwen willen steken om natuur en landschap de nodige steun te geven.

Zij halen schop, zeis, bijl, hooivork of groter materiaal als bosmaaier en maaibalk van stal en trekken de boer op om wat ons nog rest aan waardevolle natuurgebieden en levende landschapselementen te behoeden, te herstellen of te beheren.

En het is juist die sensibilisering voor de onvervangbare waarde van onze natuur, onze typische landschappen en van een gezonde milieukwaliteit die de Stichting Leefmilieu vzw, werkend onder auspiciën van de Kredietbank, via haar jaarlijkse 'Jeugdactie Natuurbeheer en Land-

schapszorg' wil stimuleren bij jongeren, onze volwassenen en beleidsverantwoordelijken van morgen. En denken aan morgen lukt nog het best door de mouwen op te stropen en concreet de handen 'aan de ploeg' te slaan in de natuur zelf.

Daarbij wordt bij prioriteit gedacht aan beheerswerk in onze waardevolle natuurgebieden en reservaten met hun rijke en typische verscheidenheid aan planten en dieren. Maar ook de bescherming, het onderhoud of het herstel van levende landschapselementen, zoals hagen, houtkanten, (knot)bomenrijen, bermen, dijken, holle wegen, oude spoorwegbeddingen, sloten, poelen... die tal van functies vervullen, wordt via de Jeugdactie gestimuleerd.

Voor de 21e editie van de 'Jeugdactie Natuurbeheer en Landschapszorg' werden 95 jongerenprojecten ingezonden. Met een beschikbaar budget van 1.200.000 F kon de Stichting Leefmilieu — op advies en na selectie door een onafhankelijke jury — niet minder dan 76 (!) inzendingen bekronen.

De financiële tussenkomst van de Stichting Leefmilieu — per project tussen 4.000 en 30.000 F — zorgt voor de 'smeeermiddelen' om de projecten tot een goede einde te brengen. Maar doorslaggevend is het enthousiasme en de vrijwillige en belangloze inzet van de honderden jongeren zelf en van hun deskundige begeleiders, waardoor — weliswaar op kleine schaal en verspreid — onnoemelijk veel kan gebeuren ten bate van ons Vlaamse landschap.

In de geest van de Jeugdactie heeft ook dit jaar het overgrote deel van de bekroonde projecten (56) betrekking op het arbeidsintensieve onderhoud en beheer van waardevolle natuurgebieden en reservaten (in eigendom of beheer van particuliere natuurbehoudsorganisaties), waar de jongeren — vaak ten koste van veel zweet — de fauna en flora, eigen aan het gebied, een handje toesteken. Ook dit jaar weer zijn een aantal projecten in Wielewaalreservaten weerhouden. We vernoemen onder meer Blekerij, Broeken, Laerbeemden, Liereman, Neerhelst, Panneweel, Rietbeemd, Saleghembroek, Schrieken, Steenbeemden, Trimpontbos, Venebroeken, Zammelsbroek en Zuurbemke.

Andere bekroonde projecten (12) geven nieuwe levenskansen aan bedreigde diersoorten — vooral amfibieën, vleermuizen en roofvogels krijgen dit jaar aandacht.

En weer andere projecten (8) mikken op landschapszorg of -verfraaiing of op meer natuureducatie-infrastructuur: oude spoorwegbeddingen worden op een ecologisch verantwoorde wijze heringericht, knotwilgen worden gered, dorpskommen worden via een 'groene lijn' met elkaar verbonden,...

De Stichting Leefmilieu en de Kredietbank — en ook de juryleden van de Jeugdactie: mevrouw M. de Ridder en de heren M. Dujardin, J. Hublé, R. Neven, B. Rombouts, M. Van Miegroet en G. Van Steenbergen — feliciteren langs deze weg alle bekroonde jongerengroepen en hopen dat deze waardevolle en nuttige initiatieven veel navolging mogen vinden.

Voor meer informatie over de 'Jeugdactie Natuurbeheer en Landschapszorg' en over de bekroonde projecten in het kader van de Jeugdactie 1992 kan u steeds terecht bij de Stichting Leefmilieu vzw, p/a Kredietbank, Kipdorp 11, 2000 Antwerpen (tel. 03/231 64 48).

VLOS 4

Wegens problemen met de zaal wordt de 4e Vlaamse Ornithologische Studiedag verschoven naar zaterdag, 5 december 1992.

De dag gaat door in de Marmeren Zaal van de Dierentuin, Koningin Astridplein, 2018 Antwerpen.

Het thema is "Roofvogels", dagvoorzitter is: Dr. W. Suetens.

Ontvangst vanaf 9 uur, opening om 9.25 uur, lunch van 12.10 tot 14.15 uur, einde om 17 uur.

Voorlopig programma:

- ☐ Slaapplaatsen van de Blauwe kiekendief in de Kustpolders, J. Sys
- ☐ Bescherming van de nesten van de Grauwe kiekendief in Elzas-Lotharingen, N. Lievrouw
- ☐ De Sperwer, R. De Fraine
- ☐ De Kerkuil, J. Deboe en M. Andries
- ☐ De Oehoe, Vangheluwe
- ☐ De Ruigpootuil, G. Robbrecht
- ☐ Leeftijdssdimorfisme in staartlengte bij roofvogels, M. Louette
- ☐ De Torenvalk, F. Adriaensen
- ☐ De Lammer- en de Monniksgier, W. Suetens

Het definitieve programma wordt meegedeeld in het septembernummer van Wielewaal.

Inschrijvingen en meer inlichtingen bij F. Adriaensen, UIA Departement Biologie, 2610 Wilrijk, (03/820 22 61 of 62).

DE NATUUR VERKENNEN IN EIGEN LAND

Het Centrum voor Natuurbeschermingseducatie, instelling voor sociaal-cultureel vormingswerk, organiseert tijdens de zomermaanden 6 vakantie cursussen in de natuur voor volwassenen, telkens in een bepaalde streek:

Natuur- en landschapscursus 'Demervallei' van 27 t/m 31 juli. Excursie in en rond de stad Diest: bezoek aan het stedelijk museum, het Begijnhof, een begijnenhuisje - fietstocht door het Hageland - wandeling in het Walenbos en de omgeving van het kasteel van Horst - landschapswandeling langs de Demerbroeken tussen Zichem en Averbode - verkenning van het Webbekombroek. Kostprijs: 1.400 F (huur fiets inbegrepen).

Natuur- en landschapscursus 'de Vlaamse Ardennen' van 3 t/m 8 augustus. Landschapswandeling in de omgeving van Ladeuze in de Maarkebeekvallei - excursie in de omgeving van het Kluisbos te Kluisbergen - verkenning van het Bouvelobos te Wortegem - geologische excursie in de omgeving van het Muziekbos te Ronse - excursie naar het bos 't Ename - bezoek aan het reservaat 'De Ruisere' met zijn rijke flora en vlinderleefwereld - landschapswandeling langsheen het Ingelbos en de omgeving van het Beiaardbosje - excursie met plantenstudie langsheen een oude spoorwegbedding in het Vlaamse Ardennenlandschap - verkenning van het staatsbos te Rijst - wandeling in het natuurreservaat het Burreken te Zegelsem. Kostprijs: 1.400 F.

Natuur- en landschapscursus 'Neteland' van 10 t/m 14 augustus. Excursie in en rond de stad Lier - landschapsverkenning van de vallei van de Grote Nete - fietstocht door het Neteland excursie in de omgeving van de watermolen van Grobbendonk - bezoek aan het natuurreservaat de Steenbeemden en de Kesselse Heide - wandeling tussen Lier en Duffel. Kostprijs: 1.400 F (huur fiets inbegrepen).

Natuur- en landschapscursus 'Oost-Vlaamse Kreekenstreek' van 10 t/m 14 augustus. Verkenning van het Provinciaal Domein het Leen - landschapsfietstocht doorheen het Meetjesland - bezoek aan de Molen-, de Roeselare- en de Boerenkreek in Sint-Laureins - dagexcursie in de streek van Assenede en Boekhoute -

excursie in de Braakman en de Westerschelde. Kostprijs: 1.400 F (huur fiets inbegrepen).

Natuur- en landschapscursus 'de heide' van 17 t/m 21 augustus. Excursie in het noordelijk en het zuidelijk gedeelte van de Kalmthoutse heide - fietstocht doorheen de Kempen - bezoek aan het bijenteeltmuseum - studie van de dieren op de heide - bezoek aan enkele merkwaardige heidegebieden in Limburg met autocar, zoals de Teut, het Heiderbos en de Mechelse Heide - bespreking van het beheer van heidegebieden. Kostprijs: 1.500 F. (autocar + huur fiets inbegrepen).

Natuur- en landschapscursus 'de Zwinstreek' van 17 t/m 21 augustus. Kennismaking met het landschap - bezoek aan het vogelpark, de slikke en de schorre - excursie langs het strand en in de duinen - studie van de planten en de dieren aan de kust - slaaptrektellingen. Kostprijs: 3.500 F (warme middagmalen inbegrepen).

De cursussen gaan steeds door in externaatsverband. Het programma loopt van 9 u. tot 17 u. van maandag tot en met vrijdag.

De cursussen zijn bedoeld voor volwassenen, die geïnteresseerd zijn in de natuur en iets meer willen vernemen over de geschiedenis van een landschap. De studie van planten en dieren en de beleving van het landschap staat centraal. Er is geen voorkennis vereist.

Personen, die vrijblijvend een uitgebreide folder wensen te bekomen, kunnen contact opnemen met het Centrum voor Natuurbeschermingseducatie, Ommeganckstraat 20, 2018 Antwerpen, tel. 03/226 02 91 (tijdens de bureeluren).

BROCHURE DUURZAME ONTWIKKELING

Naar aanleiding van de nood aan een invulling van het begrip duurzame ontwikkeling naar concrete doelstellingen en maatregelen en in het kader van de hele Rio-conferentie, werd door Bond Beter Leefmilieu-Vlaanderen een vulgariserende brochure opgesteld. Deze brochure geeft weer hoe de milieubeweging het begrip duurzame ontwikkeling interpreteert. Zij is verre van volledig, maar geeft reeds een richting aan om te evolueren naar een duurzame samenleving. Ook werden concrete eco-tips weergegeven.

Besproken thema's zijn o.m. overbevolking, zuiniger energieverbruik, kringloop-economie, duurzame landbouw en een nieuw consumptiepatroon. Voor de verspreiding ervan vragen wij de matige prijs van 20 F per stuk. Deze brochure is te verkrijgen op het BBL-secretariaat, Overwinningstraat 26, bus 11, 1060 Brussel, tel. 02/539 22 17.

V.M.P.A.-WANDELGEBIEDEN

Een eerste publikatie met een gedeeltelijk overzicht van wandelgebieden en natuurreservaten, waar leden van onze provinciale vereniging regelmatig natuurwandelingen begeleiden, is zopas verschenen.

Ruim honderd van dergelijke terreinen worden jaarlijks op onze 'wandelkalender' geplaatst en vormen aldus een ruim aanbod voor de natuurliefhebber.

Regelmatig krijgen natuurgidsen echter vragen naar meer informatie over de gebieden waar zij rondleidingen organiseren. Via deze publikatie hopen we de geïnteresseerde wandelaar nuttige en boeiende informatie te verstrekken.

Voor een tiental terreinen in de onmiddellijke omgeving van Antwerpen werden historische en natuurwetenschappelijke gegevens samengebracht. Bij elke terreinbeschrijving hoort een korte aanduiding van de weg om ter plaatse te komen en een nadere kennismaking met een dier of een plant, karakteristiek voor het betrokken terrein.

Volgende terreinen worden besproken:

- * Brechtse Heide
- * De Uitlegger
- * Den Botermelk
- * Erbrugge
- * Fort van Merksem
- * Het Rot
- * Oude Landen
- * Peerdsbos
- * Vlietbos
- * Vordensteyn

Veel natuurgenet.

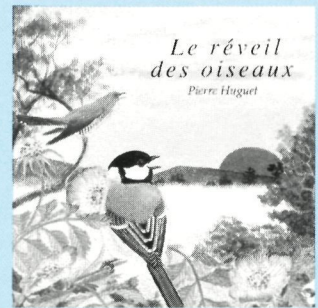
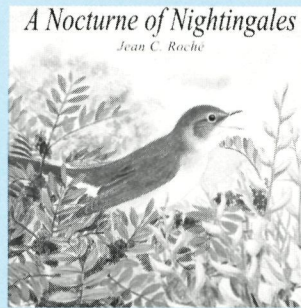
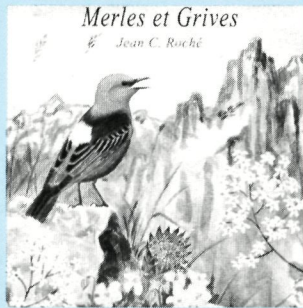
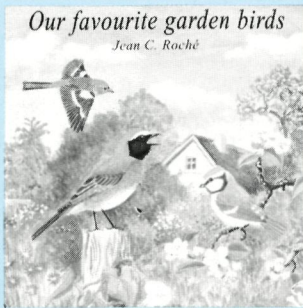
De brochure is te koop aan 100 F (+ 25 F verzendingskosten) op het secretariaat van V.M.P.A., Ommeganckstraat 26, 2018 Antwerpen.

Bestelling is eveneens mogelijk door storting van 125 F op rekeningnr. 833-3096139-60 t.n.v. V.M.P.A. Aartselaar en vermelding 'Brochure V.M.P.A.-Wandelgebieden.

G. Robeyns, bestuurslid

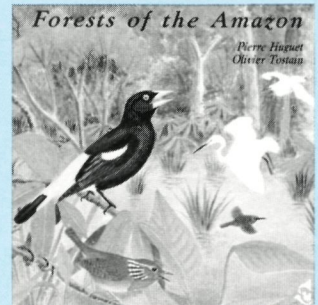
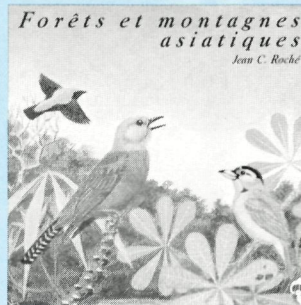
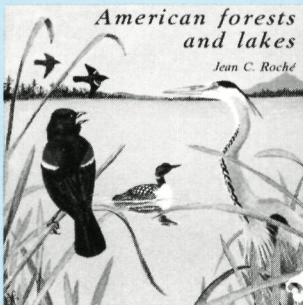
UIT ONZE BOEKHANDEL

NIEUWE CD'S IN ONZE WINKEL

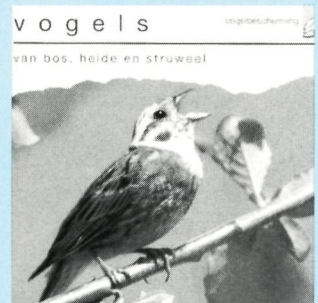
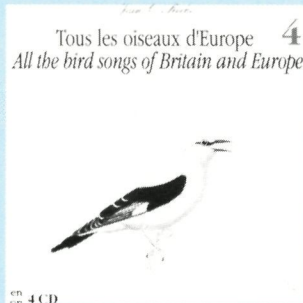
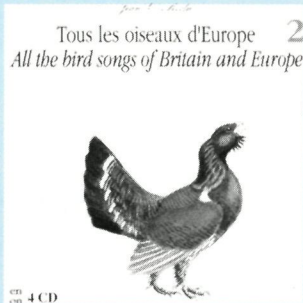
Telkens met een begeleidend tekstboekje in het Frans en het Engels. Zeer goede geluidskwaliteit (ADD)

950 F/stuk

Sfeeropnames uit de boeiendste ecosystemen op aarde. Voornamelijk vogelgeluiden. Voortreffelijke kwaliteit, u waant zich midden in het oerwoud.

950 F/stuk

4 CD's met alle Europese vogelsoorten (Engelse + Franse tekst)

Deel 1: Gaviidae ♦ Falconidae
Deel 2: Tetraonidae ♦ Pteroclididae
Deel 3: Cuculidae ♦ Sylviidae
Deel 4: Sylviidae ♦ Emberizidae

1050 F/stuk

Nieuwe reeks CD's van de Nederlandse Vogelbescherming. Reeds 2 delen.

895 F/deel

Met een 50-tal vogelsoorten per CD. Nog twee delen verschijnen later. Totale speelduur per CD ca. 60 minuten.

NIEUWE UITGAVEN

- * Brooke M., 1990. The Manx shearwater. London, Poyser, 246 blz., 1290 F.
- * Aichele D., 1992. Wat bloeit daar? In foto's. Baarn, Thieme, 445 blz., 895 F.
- * Kasperek A. & M., 1992. Cantecleer natuurreisgids Turkije. Schoten, Westland, 240 blz., 990 F.
- * De Bruyne R.H., 1991. Schelpen van de Nederlandse kust. Utrecht, Jeugdbondsuitgeverij, 165 blz., 320 F.
- * Lippert W., D. Podlech, 1992. Gids Middellandse Zee flora. Baarn, Thieme, 253 blz., 695 F.
- * Voous K.H., 1992. Moerasvogels van Europa. Baarn, Thieme, 160 blz., 1195 F.
- * Shaw J., 1992. Focus on nature. New York, Watson-Guptill, 144 blz., 990 F.

- * Lekagull B., P.O. Round, 1991. A guide to the birds of Thailand. Bangkok, Saha Karn Bnaet Ltd., 455 blz., 2690 F.
- * Marzluff J.M., R.P. Balda, 1992. The Pinyon Jay, London, Poyser, 317 blz., 1490 F.
- * Summers-Smith D., 1992. In search of Sparrows. London, Poyser, 141 blz., 1290 F.
- * Broekhuizen S., e.a., 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Utrecht, K.N.N.V., 336 blz., 960 F.
- * Kilias R., 1985. Die Weinbergschnecke. Wittenberg, Ziemsen Verlag, 116 blz., 470 F.
- * Dwenger R., 1991. Das Rebhuhn. Wittenberg, Ziemsen Verlag, 144 blz., 749 F.
- * Wirth V., 1980. Flechtenflora. Stuttgart, Verlag Eugen Ulmer, 552 blz., 839 F.

10 % korting voor alle Wielewaalleden, vrachtkosten worden aangerekend.

Voor alle inlichtingen: De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout, 014/41 22 52

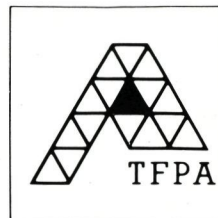
V.V.V.

DE WIELEWAAL

TOERISTISCHE
FEDERATIE
PROVINCIE
ANTWERPEN

STRATEGISCH PLAN TOERISME KEMPEN

KEMPENDAG ZONDAG 30 AUGUSTUS 1992 LANDSCHAPSWANDELING "HET ZAMMELS BROEK"

Langs de dijken van de Grote Nete en de onmiddellijke omgeving, begeleiden wij u door een bijna vergeten en teloorgegaan Kempisch landschap. Wij brengen u langs de kiem van het reservaat, hooilanden en de vroegere natte weiden. Het verdwijnende moeras zal u zeker niet onberoerd laten.

Wij verwachten u aan de parochiezaal te GEEL-ZAMMEL, Zammelseweg tegenover de kerk. Zammel is gelegen langs de N 19 GEEL - AARSCHOT.

- ☐ Parkeergelegenheid in de omgeving
- ☐ Tentoonstelling met natuurstands
- ☐ Cafetaria
- ☐ Deelnemers ontvangen een gratis glas

aangeboden door de brouwerij HAACHT.

Bewegwijzering is voorzien.

Vertrek van de geleide wandelingen aan de parochiezaal, om 9, 10, 13, 14 en 15 uur.

Iedereen is welkom, de deelname in de onkosten bedraagt 50 F.

Groepen schrijven best op voorhand in; zij krijgen dan een gids toegewezen.

Uw deelname betekent uitbreiding en bescherming van het Zammelsbroek.

Inlichtingen en inschrijvingen:

DE WIELEWAAL, Graatakker 11 - 2300 Turnhout - 014/41 22 52

Open van dinsdag tot zaterdag van 8.30 - 12.00 uur. - 13.00 - 17.00 uur

in de regio of laag
De Kempen

